

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce

Bc. Michaela Banýrová

PARTNERSTVÍ A RODIČOVSTVÍ OSOB
SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM

Olomouc 2014

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Růžičková, Ph.D

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 20. 6. 2014

.....

Děkuji Mgr. Veronice Růžičkové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, poskytování rad a cenných připomínek a rodinám, které se ochotně zúčastnily výzkumu.

V Olomouci dne 20. 6. 2014

.....

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Michaela Banýrová
Ústav:	Speciálně pedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Veronika Růžičková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Partnerství a rodičovství osob se zrakovým postižením
Název v angličtině:	Partnership and parenthood of persons with visual impairments
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá partnerstvím a rodičovstvím z hlediska osob se zrakovým postižením. V teoretické části jsou popsány tyto oblasti: zrakové postižení, partnerství, rodičovství a specifika rodiče se zrakovým postižením. Praktická část pak dává prostřednictvím rozhovoru nahlédnout do života rodin s oběma rodiči se zrakovým postižením.
Klíčová slova:	Partnerství, rodičovství, rodiny, rodiče se zrakovým postižením, péče o dítě rodičem se zrakovým postižením
Anotace v angličtině:	The thesis deals with partnership and parenthood from the point of view of people with visual disabilities. The theoretical part focuses on the following areas: visual impairment, partnership, parenthood and the specifics of parents with visual impairments. The practical part provides insight into the lives of families in which both parents have visual impairments. It is thanks to the interviews with those families.
Klíčová slova v angličtině:	Partnership, parenthood, family, parents with visual impairment, child care by parents with visual impairment.
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Seznam otázek rozhovoru
Rozsah práce:	72 s.
Jazyk práce:	český

OBSAH

Úvod	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	
1 Zrakové postižení	8
1.1 Terminologie a klasifikace	8
1.2 Popis některých zrakových vad	9
1.3 Charakteristika důsledků zrakového postižení	10
2 Partnerství	13
2.1 Partnerské vztahy.....	13
2.1.1 Vývoj vztahu partnerů.....	13
2.2 Manželství	14
2.3 Lidé se zrakovým postižením v partnerském vztahu.....	15
3 Rodičovství	17
3.1 Rodina.....	17
3.1.1 Definice a historický kontext	17
3.1.2 Funkce rodiny	18
3.1.3 Fungující rodina	19
3.2 Rodiče.....	21
3.2.1 Role rodiče.....	21
4 Rodiče se zrakovým postižením	23
4.1 Péče o dítě.....	23
4.1.1 Hygiena Dítěte	24
4.1.2 Krmení	26
4.1.3 Oblékání, nákup a třídění šatstva	26
4.1.4 Samostatný pohyb dítěte, přesuny a procházky	27
4.1.5 Rozvoj dítěte	29

4.2 Pomůcky	29
4.3 Nápomocné organizace.....	32
II. VÝZKUMNÁ ČÁST	
5 Charakteristika výzkumného šetření.....	33
5.1 Metodologie výzkumu.....	33
5.2 Cíl výzkumu	33
5.3 Základní a výzkumný soubor	33
5.4 Časová dotace výzkumu	35
5.5 Výzkumná tvrzení.....	35
6 Případové studie a rozhovory s respondenty	36
6.1 Případová studie 1- Janíkovi	36
6.2 Rozhovor 1- Janíkovi	37
6.3 Případová studie 2 – Divišovi.....	41
6.4 Rozhovor 2- Divišovi	41
6.5 Případová studie 3- Pancovi	44
6.6 Rozhovor 3- Pancovi	45
6.7 Případová studie 4 – Prokešovi	48
6.8 Rozhovor 4 – Prokešovi	48
7 Analýza případových studií a rozhovorů a výzkumná zjištění	54
8 Výstupy a praktické dopady.....	63
9 Doporučení pro praxi	66
Závěr	68
Seznam literatury a dalších zdrojů.....	69
Seznam příloh.....	72

Úvod

V dnešní době se již běžně setkáváme s lidmi se zrakovým postižením jako těmi, co potřebují pomoci přejít přes cestu, v obchodě či dopravním prostředku. Někteří jsou schopní se o sebe „víceméně postarat, jiní dokonce pracují“. To by byl asi pohled laické veřejnosti. Z pohledu speciální pedagogiky by se mohlo zdát, že děláme maximum pro to, aby lidé se zrakovým postižením mohli studovat a dále pak pracovat a dosáhli co nejlepšího uplatnění a zapojení se do běžného života. Ale je tady i další stránka lidské osobnosti. Tito lidé potřebují společnost, chtějí vytvářet blízké a intimní vztahy, touží se o někoho starat a mít vlastní děti. Lidem se zrakovým postižením je nabízeno poradenství, různé služby, pracovní možnost tak, aby byli co nejvíce zapojeni do společnosti. Ale je zde vynechávána podstatná oblast - partnerství a rodičovství. V této problematice máme my speciální pedagogové ještě mnoho co dohánět.

V čem potřebují osoby se zrakovým postižením podporu, pokud jde o vztahy, plánování manželství, rodičovství a když vytvoří novou rodinu? Do jaké míry samostatně zvládají úkony k zajištění nejen sebe, ale i své rodiny? Ovlivňuje výše dosaženého vzdělání rozhodnutí založit si rodinu? Těmito, ale i dalšími otázkami jsem se rozhodla zabývat v této práci a ověřit si tak, zda je současná míra podpory v těchto rodinách dostatečná, a jak se dnešní společnost dívá na to, že i lidé s postižením mohou mít a vychovávat děti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Zrakové postižení

V této kapitole uvedeme základní terminologické vymezení zrakového postižení, dále jeho klasifikaci, také si popíšeme některé z vad a zmíníme i charakteristiku osob se zrakovým postižením. Uvědomujeme si, že lidé se zrakovým postižením jsou různorodou skupinou pro velkou variabilitu zrakových vad, dobu jejich vzniku i proces vyrovnávání se s nimi a potřebují individuální přístup spíše než škatulkování. Pro potřeby diplomové práce tyto informace přesto uvedeme.

1.1 Terminologie a klasifikace

Postižení můžeme podle MKN-10 (Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize) definovat jako „omezení nebo ztrátu schopností vykonávat činnost způsobem nebo v rozsahu, který je pro člověka považován za normální.“ (Slowík, 2007 s. 27)

Ludíková (2007) se zabývá tyflopédickým pojetím jedince se **zrakovým postižením**, které jej chápe jako osobu, která má i přes optimální korekci vady či poruchy zraku problémy ve zrakovém vnímání a zpracování zrakových informací v běžném životě.

Krhutová (in Michalík a kol., 2010, s.127) zjednodušeně tvrdí, že „zrakové postižení lze charakterizovat jako důsledek poškození (vady, poruchy) zraku a funkce vidění.“

Z výše uvedeného vyplývá, že lidé se zrakovým postižením v důsledku poškození zraku nemohou vůbec nebo mohou jen částečně provádět činnosti běžné pro jejich vrstevníky. To však i s ohledem k rozdílnému psychickému vývoji jedinců neznamená, že tyto činnosti vykonávat nechtějí. Do této oblasti spadá i problematika partnerství a rodičovství osob s postižením zraku, kterou budeme v dalších kapitolách práce podrobně zabývat.

Zrakové vady lze klasifikovat dle několika parametrů. Hlediska se liší jak u různých autorů, tak u lékařského či pedagogického dělení.

Pro medicínské dělení hloubky či stupně zrakové vady se využívají tyto termíny:

- lehká a střední slabozrakost,
- těžká slabozrakost nebo praktická slepota,
- úplná slepota či bez světlocitu. (Krhutová in Michalík, 2011)

Dále se již budeme zabývat dělením pedagogickým. Z hlediska stupně zrakového postižení, který se posuzuje dle stavu zorného pole a centrální zrakové ostrosti, hovoří Ludíková (2005) o lidech:

- nevidomých,
- se zbytky zraku,
- slabozrakých,
- s poruchami binokulárního vidění.

Dále se postižení zraku může dělit dle doby vzniku na vrozené a získané. Orgánovou či funkční vadu rozeznává etiologické dělení osob se zrakovým postižením. Délka trvání tohoto postižení také hraje důležitou úlohu, rozlišujeme vady:

- krátkodobé (akutní),
- dlouhodobé (chronické),
- recidivující (opakující se). (Ludíková, 2005)

Krhutová (in Michalík, 2011) dělí zrakové vady dle možnosti využití menšího potenciálu zrakové práce na osoby:

- slabozraké,
- se zbytky zraku,
- nevidomé,
- s poruchou binokulárního vidění,
- barvoslepé,
- s kombinovanými vadami, atd.

1.2 Popis některých zrakových vad

Dle Stejskalové (In Jurkovičová, 2010) většinou bývá příčinou oslabení zraku či jeho úplné ztráty jejich onemocnění či vada samotná. Nyní uvedeme hlavní příčiny v celosvětovém měříku:

- šedý zákal – katarakta (47,8 %),
- zelený zákal – glaukom (12,3 %),
- věkem podmíněná okulární degenerace (8,7 %),
- následkem onemocnění opacity rohovky (5,1 %),
- diabetické retinopatie (4,8 %),
- dětská onemocnění (3,9 %),

- trachom (3,6 %),
- říční slepota (0,8 %),
- aj. zraková postižení (13 %).

Vzhledem k povaze práce uvedeme pouze dvě z vad, které mohou být příčinou postižení zraku již od narození či dětského věku. Takovým postižením může být například **Retinopatie nedonošených (ROP)**, což je vada, která vzniká u předčasně narozených dětí. Podstatou onemocnění jsou patologické změny na sítnici, která je u nedonošených dětí, zvláště u narozených do 30. týdne a s hranicí pod 1500 g, příliš tenká. Na jejím vzniku se může podílet mnoho faktorů, jako jsou doba napojení na krevní transfuze, plicní ventilaci a kyslík. Dále výše odchylky kyslíku a kysličníku uhličitého, sepse, apnoe vyžadující resuscitaci, a celková odolnost organismu a zdravotní stav. Tato vada se může dále rozvinout od lehké slabozrakosti až po totální slepotu v 5 stádiích. Její léčba má charakter operativních zákroků. (Hamadová, Květoňová, Nováková, 2007; Květoňová, 1998)

Glaukom, tedy zelený zákal je charakteristický zvýšením nitroočního tlaku. Některé jeho formy jsou bolestivé, většina z nich však nebolí a přichází skrytě postupnými příznaky, např. světloplachostí, záblesky, mlhavým viděním. Člověk jim většinou nepřikládá důležitost, a pokud nechodí na preventivní prohlídky, vada bývá odhalena až po trvalém poškození očních tkání, čímž zelený zákal patří mezi nejčastější příčiny nevidomosti. Je totiž nejen vadou postupně zhoršující, ale také nevratnou. (Krhutová in Michalík, 2011)

1.3 Charakteristika důsledků zrakového postižení

Hamadová, Květoňová a Nováková (2007) uvádějí, že dopad zrakového postižení na osobnost jedince se projevuje zvláště výrazně u vrozených vad a to v oblastech vývoje kognitivního i pohybového, ale i socializace. **Zrakové vnímání** je při zrakovém úbytku méně přesné a pomalejší, záleží na míře jeho postižení. Zbytky zraku by se v tomto případě měly dále rozvíjet, ať se dále nezhoršují či zcela nezaniknou. Absence zraku u člověka musí být kompenzována jinými smysly, jakými jsou zvláště hmat a sluch, na které by taktéž měl působit cílený trénink již od odhalení vady. **Vnímání sluchem** je velmi důležité při prostorové orientaci, sociálních interakcích i poznávacích procesech. U člověka se zrakovým postižením je důležitý trénink zaměřený zejména na lokalizaci zvuku, sluchovou paměť, rozpoznávání výšky a hloubky tónů či barvy hlasu známých osob. **Hmatové vnímání** určitým způsobem nahrazuje vnímání zrakové. Liší se v množství i kvalitě poznaného. Jeho nevýhodou bývá časová náročnost, malý rozsah a dosah rukou, nutnost větší soustředěnosti a

využívání paměti a myšlení z čehož může dojít k dřívější únavnosti. Hmatu se také využívá zprostředkovaně přes nějaký nástroj v rukou (např. bílá hůl, vodící pes). I **myšlení** osob se zrakovým postižením má svá specifika, ve kterých se odlišuje. Jsou jimi nedostatečné smyslové zkušenosti, které dále zpomalují vývoj intelektu. Zvláště lidé nevidomí od narození či dětského věku mohou mít větší problémy s porovnáváním, srovnáváním a identifikací předmětů a zobecňování. Vhodným přístupem a tréninkem lze také dosáhnout zlepšení v této oblasti a to i pomocí **paměti**, která je u jedinců vzhledem k jejich postižení velmi využívána a tedy dobře rozvinutá. V **řeči** osob se zrakovým postižením můžeme objevovat časté verbalismy, což je používání pojmů, u kterých neznají či zcela nechápou jejich význam. Jinak je řeč dalším kompenzačním prvkem v životě lidí s postižením zraku.

Zrakové postižení také velmi ovlivňuje **pohybový aparát**, kdy dochází jednak k opoždění vývoje, ale také přeskočení některých jeho fází. Je to způsobeno nedostatečnou zrakovou motivací, kdy dítě nevidí atraktivní předměty a nemá proto důvod je chtít prozkoumat. Jakmile však přijde na řadu vývoj sluchových podnětů, zájem a změna v chování u něj nastanou. Přesto však mají lidé s postižením zraku o prostředí kolem sebe jen malé povědomí a představy a jsou tedy nejistí v orientaci. Zvláště v jim méně známém prostředí se při překonávání překážek musí velmi soustředit. Návuk prostorové orientace a samostatného pohybu (dále POSP) probíhá pomocí sociální služby – rehabilitace. (Hamadová, Květoňová, Nováková, 2007). Podle Weinera (1986) je zvládnutí POSP nejdůležitějším předpokladem samostatného života a socializace osob s postižením zraku. Finková (In Finková, Ludíková, Růžičková, 2007) dále uvádí, že pro orientaci v prostředí bývá osobami se zrakovým postižením využíváno služeb průvodce, ale i technik chůze s bílou holí či vodícím psem, signalizačních prvků či hmatových map.

Socializace jedince s vrozeným zrakovým postižením je zvláště obtížná, jelikož je k němu jako „postiženému“ přístupováno již od narození. Prvním, kdo se musí konfrontovat s touto zprávou, jsou rodiče a celá širší rodina. Každá rodina i jejich členové se s novou situací vypořádávají různě a také jejich reakce zcela jistě nebudou jednoznačné. Následkem čehož je velká variabilita možností chování se k dítěti a jeho výchovy. Může jít o jeho absolutní přijetí a akceptaci vady až po úplné zavržení. Ani první kontakty dítěte v mateřské, dále v základní a jiných školách či zaměstnáních se neobejdou bez problémů z hlediska sociální sféry. Jedinec se zrakovým postižením má odlišné sociální chování, jako jsou různé nadbytečné neverbální projevy, nedostatky ve zrakovém kontaktu - nemožnost učení se nápodobou, nevnímání neverbálních projevů ostatních, nemožnost rozpoznat některé sociální

situace a omezenou orientaci. (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2011; Hamadová, Květoňová, Nováková, 2007)

Podle Květoňové (1998) se osoba se zrakovým postižením musí neustále průběžně vyrovnávat se svou zrakovou vadou. Ať už ji má vrozenou či získanou v raném nebo pozdějším věku, ať je v jakékoliv míře, či se postupně zhoršuje, její akceptace přímo závisí na možnostech uspokojování základních psychických potřeb. Jednou z nejdůležitějších potřeb v dospělosti je potřeba otevřené budoucnosti. Ta v dospělém věku výrazně souvisí s rodinným životem. Fungující a naplňující partnerský vztah a následná rodičovská role přibližuje osoby se zrakovým postižením běžnému životu vrstevníků, přináší jim uspokojení, prestiž a určitou kompenzaci jejich handicapu. Pokud však není pro osoby se zrakovým postižením uplatnění možné v rodinném životě, je vhodné zaměřit jeho pozornost na pracovní aktivity, kde je možná jiná forma uplatnění a seberealizace.

2 Partnerství

Kapitola je určená partnerským vztahům, jejich vývojem a přechodem do manželství. Dále se budeme zabírat přímo navazováním vztahů osobami se zrakovým postižením.

2.1 Partnerské vztahy

Binarová (2000) uvádí, že základní potřebou lidského života je potřeba sociálních kontaktů a interakcí. Proto se lidé scházejí a vytvářejí pozitivní těsnější kontakty, jako jsou přátelství a ještě intimnější partnerské či milostné vztahy. Důvody pro tuto potřebu se u jedinců liší, ale v zásadě jsou to tyto:

- Navozují pocity štěstí, bezpečí, vzájemné důvěry a umírní bolest i smutek.
- Pomáhají nám ověřit si žádoucí či nežádoucí chování, zhodnotit naše názory či myšlenky a sdílet je, ujistit si správnost našeho počínání.
- Očekáváme od nich kladné ohodnocení a odměnu a tím zvyšování našeho sebehodnocení.
- Porovnáváme své úspěchy a neúspěchy a výkonnost při činnostech.
- Spolupráce při dosahování cílů.

Partnerství má velký význam v životě mladého člověka, jelikož se očekává, že z tohoto vztahu vznikne nová rodina. Partnerský vztah může u různých lidí vypadat různě, může se lišit rozdílným očekáváním, odlišnou představou trávení společného času a mírou závislosti na druhém. Vždy by to ale měl být velmi intimní vztah, kdy se partneři navzájem dokážou vzdát určité části sebe pro druhého, pro tzv. identitu páru. Párová identita je jakýsi společný obraz páru, jednajícího v závislosti na sebe navzájem. Je – li to vztah kvalitní kooperace, může být základem dalšího rozvoje obou partnerů a vývoje jejich vztahu do budoucnosti. (Vágnerová, 2008)

2.1.1 Vývoj vztahu partnerů

Vágnerová (2008) uvádí, že nový vztah prochází určitými proměnami. Podle toho, ve které své fázi se nachází, se chováme určitým způsobem. To klade nároky na míru adaptability jedince a schopnosti společnými silami překonat obtíže související s rozvojem vztahu. Zejména pro první lásky jsou tyto fáze nejcharakterističtější.

1. Období zamilovanosti

Partneři se v této fázi vzájemně poznávají, obdivují a jeden druhého si idealizují. Vítězí tady romantické představy nad realitou. Oba zamilovaní se ještě neznají dlouhou dobu, proto nemají příliš mnoho společných zážitků, což nahrazují právě iluzemi. Domnívají se, že je partner bezvýhradně přijímá, jací jsou, dokonale je chápe, rozumí jim a obdivuje. Oba se snaží být lepšími, přizpůsobovat se druhému, aby je miloval. Partnerům se také otevírá nový prostor vzájemné blízkosti a důvěrnosti a to jak z pohledu psychického tak erotického. Milenecký pár zažívá novou vlnu okouzlení, silnou emoční a euforickou zkušenost a požívají ve vztahu, někdy idealistické, pocity výjimečnosti, naplnění a uspokojení. Při postupném přecházení do druhé fáze vztahu dochází k přehodnocování partnera ale i sebe v celé šíři vztahu. Partneři se s přibývajícím jistotou a délkou vztahu začínají projevovat autentičtěji a mezi páry tak narůstá napětí. Zdají se být jiní než v počátcích a musí se znovu poznávat a posuzovat shodnost svých postojů, názorů a cílů. Po těchto zjištěních se může vztah posunout do další fáze jeho prohloubení, či naopak vést k jeho rozchodu.

2. Období realistického vztahu

Vstup do tohoto období je pro oba partnery charakteristický pocity nejistoty, zklamáním, zátěže, přesycení, nesrozumitelností partnerových potřeb a požadavků. U partnerů probíhá prohlubování vztahové intimity, již se ztrácí prvotní síla okouzlení a euforie a vstupuje více do hry složka rozumová. Po překonání tohoto období přichází zralejší vztah s větší mírou tolerance, přiznáním povinností i zodpovědnosti, částečné osobní svobody a nedokonalostí u obou stran. Lidé v této fázi získávají racionálnější pohled na partnera i na sebe sama. Nesnaží se udržet idealistické pocity a nejsou již na partnerovi tolik závislí, jako tomu bylo v počátcích. Právě v tomto období se vztah stává natolik zralý, aby byl dobrým startem do manželství.

2.2 Manželství

„Kromě práce tvoří u většiny lidí život v manželství a v rodině nejdůležitější obsah jejich životního naplnění. Šťastné manželství a uspokojivý rodinný život přispívají rozhodující měrou k osobnímu štěstí a k pocitu smysluplné minulosti, spokojené přítomnosti i budoucích perspektiv v časně dospělosti, stejně jako ve stáří, neboť představují v dětech (a v dětech jejich dětí) vývojovou linii přesahující individuální životní běh. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 177)

Jak dále Langmeier a Krejčířová (2006) uvádějí, ne vždy se partnerům takové představy harmonického manželství podaří naplnit. Souvisí to jednak s jejich vlastním vývojem a dospíváním, rodinou ve které vyrůstali, zda měli šťastné dětství, dobrými vztahy s oběma rodiči ale taky s jejich vyzrálostí, osobní vyrovnaností a zdravím. Samozřejmě člověk celoživotně sbírá nové zkušenosti, učí se a postupně dozrává. Jediným jistým faktem tedy zůstává, že manželství představuje velkou a dlouhodobou zkoušku pro oba partnery.

Nejčastějšími důvody k uzavření sňatku bývají láska, čili citový vztah, přání bezpečného zázemí, finanční jistoty, zajištění budoucího potomstva a uspokojení svých osobních potřeb. Někteří partneři mohou považovat za důvod k sňatku tlak společnosti či je berou jako součást běžného života. (Vágnerová, 2008)

I v průběhu manželství pár prochází etapami vývoje vztahu. První fáze je jakousi adaptací na společné soužití, kterou prožívají i nesezdané páry. Mladí manželé musí zvládnout vyšší míru zátěže a adaptovat se na situaci, která přináší nová pravidla. Role obou partnerů před narozením potomka jsou téměř symetricky vyrovnány. Dalším obdobím je etapa primární orientace – trvá vzájemné poznávání páru, objevují se stereotypy a zátěžové situace, při kterých si manželé uvědomují, že tento svazek přináší i starosti. Pro mladé manžele má často větší význam párová identita před tou individuální. Partneři žijí jeden pro druhého, mají o sebe starost a většinu vynaloženého úsilí vkládají do sebe navzájem. Etapa budování hnízda dále představuje vymezování pravidel a vede ke stabilizaci vztahu, což bývá asi po čtyřech letech. Vyrovnává se poměr mezi párovou a individuální identitou. Z tohoto důvodu může docházet k větším neshodám, krizím i rozpadům vztahů. (Vágnerová, 2008)

„Přechod k rodičovství může být jednou z nejtěžších zkoušek partnerské soudržnosti a spolupráce.“ (Vágnerová, 2008, s. 109)

2.3 Lidé se zrakovým postižením v partnerském vztahu

Osoby se zrakovým postižením nemají příliš příležitostí k seznamování. Zvláště pokud docházejí již od dětských let do mateřských, základních a středních škol pro zrakově postižené, je jejich okruh přátel a známých výrazně omezený. Jednak je v těchto třídách menší počet dětí a také některé děti tráví na internátu školy čas i přes týden, a proto se setkávají s dětmi se stejným či podobným postižením zraku. V dospělejším věku pak lidé s postižením zraku mohou využít služeb organizací (např. TyfloCentrum), které zprostředkovávají sociální kontakty a společné aktivity pro osoby s postižením. V dnešní době ale existují různé

seznamky či je možnost seznámení se s protějškem na internetu, čehož mohou využít ke kontaktu i s osobami bez postižení.

Po seznámení přichází období setkávání. I toto období přináší mnoho úskalí do partnerského vztahu a to v podobě nedostatku chviliek v soukromí, názorů rodičů na daného partnera, na časnost vztahu či existenci partnerství svého dítěte se zrakovým postižením vůbec. (Hadj-Moussová in Vágnerová, Hadj-Moussová, Štech, 2000)

Podle Hadj-Moussové (In Vágnerová, Hadj-Moussová, Štech, 2000) mají partnerské vztahy právě pro osoby s postižením zraku podstatný význam. Partnerské pouto je pro ně znamením rovnocenného vztahu a zvyšuje jejich sebehodnocení. Může však být pouze řešením jejich neschopnosti žít samostatný život, závislý pouze na své osobě. Dále uvádí, že dívky i chlapci se zrakovým postižením v pubertě často sní o tom, aby jejich partner byl zdravý či méně postižený, což shledává autorka jako málo reálné. V průběhu dospívání a získání řady zkušeností začnou tyto osoby vyhledávat vztahy spíše s lidmi se stejným postižením. Myslí si, že jim lépe porozumí a budou mít vzájemné pochopení pro své problémy navzájem.

3 Rodičovství

V této kapitole se pokusíme definovat rodinu. Popíšeme její historický vývoj i funkce, které by měla zastávat a míru funkčnosti, pokud je nezastává zcela, či vůbec. Zmíníme si také výchovné styly, které mnohdy nejsou v souladu se správně fungující rodinou. Dále se zaměříme na rodičovství a jeho vliv na členy rodiny, na roli matky i otce a adaptaci rodičů na příchod dítěte.

3.1 Rodina

Narozením prvního dítěte se z partnerů stávají rodiče a ze všech třech členů rodina. Tohle nově vzniklé uskupení je nejen naplněním snů téměř každého páru, ale také po dlouhou dobu tím nejdůležitějším svazkem pro dítě, matku i otce.

3.1.1 Definice a historický kontext

Rodina je základní jednotkou, která je s různými odlišnostmi uznávána ve všech lidských společnostech. Lze ji chápat jako malou, uzavřenou a stabilní skupinu se silnými citovými vazbami mezi jejími členy, kterou tvoří matka, otec a děti. (Vágnerová, 2008; Mlčák, 1996; Binarová, 2000)

„Rodinu je možné chápat, jako specifický sociální mikrosystém, který udržuje svou rovnováhu působením řady stabilizačních faktorů.“ (Mlčák, 1996, s. 62)

Mezi tyto faktory udržující stabilitu a soudržnost rodiny dle Mlčáka (1996) patří:

- Rodinná teritorialita – prostor, který rodina považuje za svůj domov.
- Rodinný kodex – hodnoty a ideologie určované rodinnými zkušenostmi.
- Rodinný poklad – pro rodinu významné předměty (dary, památky,...)
- Rodinné tradice – udržování mezigeneračních vazeb, předávání rodinných znalostí, cenností z generace na generaci.
- Rodinné mýty – přesvědčení rodiny o určitých skutečnostech mající obrannou funkci.
- Rodinné rituály – opakující se činnosti rodiny.
- Rodinná struktura a dynamika – mezi všemi členy rodiny i příbuznými probíhají sociální interakce procházející určitým vývojem.

Rodinu jako společenskou skupinu sloučenou manželstvím či příbuzenstvím se vzájemnou odpovědností a pomocí definují Hartl, Hartlová (2000) v Psychologickém slovníku.

Dnešní společnost však považuje za rodinu i pár vychovávající děti bez manželského svazku. Což je jistě dáno množstvím nesezdaných rodičů, vysokou mírou rozvodovosti nebo rodin, které nepotřebují potvrzovat svoji lásku manželstvím.

Binarová (2000) uvádí, že rodina a společnost jsou v neustálé interakci a změny v jedné z těchto skupin výrazně ovlivní i skupinu druhou. Jmenuje některé dopady změn ve společnosti na rodinu, jako jsou nárůst rozvodovosti, menší počet členů v rodině a tím větší intimita vztahů a proměny rolí mužů a žen.

Mlčák (1996) jde v pojetí rodiny mnohem hlouběji do historie této instituce, o jejíž existenci vypovídají archeologické nálezy již z mladší doby kamenné. Popisuje vývoj rodiny od této doby, kdy podle nálezů figurek Venuší lze usuzovat, že vládl matriarchát, což znamená, že vedoucí postavení v rodině měla žena. Tento typ uspořádání se již v době starověkého Řecka a Říma přeměnil v patriarchální strukturu, tedy vedoucí postavení se přesunulo na muže. V raném středověku se v bohatších vrstvách pěstovalo mnohoženství, které se však s příchodem křesťanství potlačilo. S nástupem křesťanské ideologie se začaly podporovat trvalé svazky muže a ženy, početné potomstvo i vícegenerační rodiny. Rodina v té době znamenala velmi významnou společenskou a ekonomickou jednotku, jelikož byla samostatnou silou v oblasti zemědělství. Období novověku přineslo částečný rozpad patriarchátu, zapojením žen do pracovního procesu. Muž přestal být jediným živitelem rodiny, čímž se více zrovnoprávnilo postavení muže a ženy. Za občanská práva a rovnoprávnost žen bojovala hnutí v období revolucí v Anglii i Francii. V některých islámských zemích, však přísná patriarchální struktura dosud funguje.

V rodině 20. století se Mlčák (1996) snaží najít změny, které na rodinu působí a ovlivňují ji. Jednou z nich jsou např. sílící individuální zájmy jednotlivce, které se mohou projevit odkladem založení rodiny, omezením počtu dětí, soužitím partnerů bez potomků či svatby, vyšší mírou rozvodovosti. Další změnou může být i přetrvávající uplívání mužů na patriarchální strukturu vztahu, zatímco ženy již chtějí být v rovnoprávném postavení s muži.

3.1.2 Funkce rodiny

Každá rodina by při správném fungování měla plnit tyto čtyři funkce (Binarová, 2000; Langmeier, Krejčířová, 2007):

- **Biologicko-reprodukční**, která slouží k plození potomků a tím zachování lidstva.
- **Ekonomickou** (hospodářskou, zabezpečovací) spočívá ve vedení domácnosti a materiální zabezpečení rodiny. Zatímco současná rodina plní spíše závěrečnou – spotřební část výroby, dřívější rodina plnila i prvotní část – výrobní – kdy se do povolání rodiče zapojovali všichni členové rodiny a které se dědila z generace na generaci.
- **Emocionální** funkce by měla všem členům uspokojovat jejich emoční i psychické potřeby. Zatímco děti potřebují domov, přítomnost rodiče (či jiné starající se osoby), jeho citovou vřelost, podnětnost prostředí a podporu v aktivitách. Rodiče si realizují své potřeby přesahu vlastní osoby a potvrzení sexuální a rodičovské role, což jim dává dobré sebehodnocení. Zvláště ženám pak umožňuje starat se a pečovat o druhého.
- **Socializační** (výchovná) funkce znamená uvádění dítěte do společnosti, výchovou. Předáváním tradic, norem a postojů jej učí kultuře a společenskému chování.

3.1.3 Fungující rodina

Každá rodina je jiná. Má jiný počet členů, jiné normy, své jedinečné mechanismy fungování. Avšak ne každá má takové normy, které se shodují s širší společností, kulturou, či dokonce zákonem. Výše uvedené funkce rodiny mají velký vliv na hodnocení kvality rodinného prostředí. Dle tohoto přístupu dělíme rodiny takto:

- **Rodina funkční** – někdy také rodina zdravá, harmonická. Lze ji definovat jako rodinu, která zajišťuje všechny rodinné funkce a potřeby. Binarová (2000) uvádí některé charakteristiky, jež k tomu přispívají. Jsou to vysoká míra otevřenosti mezi všemi členy, přijímání jedinečnosti každého člena, pevná koalice mezi rodiči, příjemná radostná atmosféra, vzájemná spolupráce, společné trávení volného času, prioritní zájem rodičů o děti, a další.
- **Rodina problémová** zcela nenaplňuje všechny funkce, avšak výrazně tím neohrožuje její členy. Rodina by měla být schopná sama či s malou pomocí zvnějšku problém vyřešit.
- **Rodina dysfunkční** je rodinou, kde se již vyskytují vážnější poruchy všech nebo jen některých funkcí, což již bezprostředně ohrožuje členy rodiny, zvláště pak správný vývoj a prospívání dítěte. Tato rodina již potřebuje sestavnou péči.

- **Rodina afunkční** již nesplňuje svůj účel, jelikož má významný negativní dopad na její členy, zvláště pak dítěti přímo škodí či ohrožuje jeho existenci. (Dunovský 1987; Mlčák, 1996)

Satirová (2006, s. 197) říká: „*Rodina je jedinou sociální skupinou, kterou znám, jež se musí přizpůsobovat tolika stále se měnícím odlišnostem na tak malém prostoru a v tak krátké době. Odehrávají-li se tři nebo čtyři z těchto krizí najednou, život v ní může být plný napětí a strastiplnější než obvykle.*“

Satirová (2006) dále definovala deset přirozených stádií, kterými prochází každá rodina při vývoji svých členů a které mohou, třeba krátce a dočasně, ale výrazně, ovlivnit fungování rodiny a vyžadují její přizpůsobení se nové situaci:

1. Početí, těhotenství a narození dítěte.
2. Počátek srozumitelné mluvy dítěte.
3. Počátky školní docházky a vlivu školy do rodiny.
4. Dospívání dítěte.
5. Dosažení dospělosti.
6. Uzavření manželství a noví příbuzní.
7. Změny v období přechodu ženy.
8. Klimakterické změny u muže.
9. Prarodičovství.
10. Úmrtí partnera.

Ke správnému fungování rodiny také přispívá to, jaký zvolí rodiče styl při výchově svých dětí. I v tomto případě je potřeba zachovat ostražitost, jelikož ne všechny jsou vhodné pro zdravý vývoj dítěte a harmonické vztahy v rodině. Na tom, jaký rodič zvolí styl výchovy, se podílí mnoho faktorů. Jsou to zážitky z vlastního dětství, výchovný styl jejich rodičů, míra inteligence a vzdělanosti, ekonomická úroveň, pohlaví dítěte, či to, zda je dítě plánované a chtěné. (Binarová, 2000)

Následující typy výchovných stylů, jak je definuje Matějček (2001) jsou nejčastěji uváděné mezi autory jako nevhodné. Nelze si je interpretovat doslova, jde o to, že v některých rodinách mohou být převládajícím typem. Jiný styl výchovy může mít matka a jiný otec, vzhledem k výše uvedeným faktorům.

- **Výchova úzkostná** – je příliš omezující a ochránářskou výchovou
- **Výchova rozmazlující** – dítě dlouho staví do pozice malého dítěte a miláčka. Rodiče jej zahlcují přemírou lásky, za vše jej chválí, slouží mu, a to vše má za následek ztrátu jejich autority a nedostatek sebedůvěry a jistoty dítěte.

- **Výchova perfekcionistická** – rodiče se při jejím uplatňování snaží, aby jejich dítě bylo nejlepší a ve všem první. Kladou na ně přílišné nároky a opomíjejí jeho vlastní a reálné schopnosti a možnosti. Dítě je pak příliš přetěžováno, což může nepříznivě ovlivnit jeho osobnost.
- **Výchova protekční** – rodiče se v tomto případě snaží dítě za každou cenu prosazovat a ve všem mu pomáhat, či dělat práci za něj. Dítě není příliš samostatné a má problémy povahově vyspět.
- **Výchova zavrhuje** – je výchova, při které jsou většinou dítěti uspokojovány základní biologické potřeby, ale základní potřeby psychické jsou opomíjeny. Většinou vše probíhá veřejnosti skrytou formou. Dítě v rodičích z nějakého důvodu vzbuzuje pocity neštěstí.

3.2 Rodiče

Stát se rodičem je pro ženy i muže důležitým mezníkem v jejich životě. Vágnerová (2008) uvádí, že jde o významný projev potřeby dospělé osoby přesunout svůj zájem na další osoby, o které se může starat a pečovat. Tím také rodič naplňuje specifickým způsobem intimitu, jelikož umožňují vzniknout hluboké citové vazbě, která ve většině případů trvá po celý život. Rodičovství je pro většinu párů dospělého věku zcela přirozené, v mnoha případech je vyústěním manželství či vede k jeho uzavření. I když představuje dlouhodobou životní zátěž, je zdrojem obohacení člověka po psychické i sociální stránce.

3.2.1 Role rodiče

Rodičovská role je primárně biologicky podmíněná a má hodnotu po psychické i sociální stránce. Od dalších rolí v období dospělosti se velmi odlišuje. Role rodiče je specifická svou nadřazeností vůči dítěti, rodič nad ním má téměř absolutní moc. Další její charakteristikou je fakt, že se dítě rodiči narodilo a nelze jej vyvrátit, rodič již zůstává jeho zploditelem navždy. To zároveň rodiče navždy připoutá určitým poutem ke druhému rodiči, jelikož stejně tak nelze zrušit jejich společné podílení se na vzniku nového života. Tato role si také žádá změnu stylu života. Dítě je na svých rodičích poměrně po dlouhou dobu zcela závislé. Pro rodiče to znamená nové povinnosti, omezení, ztráty, změny a velkou míru zodpovědnosti. Zároveň však přináší nové zkušenosti, čímž podporuje rozvoj osobnosti rodiče. (Vágnerová, 2008)

Role matky má ve společnosti značnou prestiž. I v dnešní době totiž přetrvává názor, že je společně s rolí pečovatelky o rodinu u ženy biologicky daná. (Vágnerová, 2008)

Smallová (2012, s. 52) udává, že: „*existuje univerzální vzorec chování specifický pro lidské mateřství.*“ U žen se dle ní projevuje vrozený mateřský instinkt. Jsou schopné brzy po porodu rozeznat vůni i pláč svého dítěte. Přitom je prokázáno, že se v tom ženy zlepšují s každým dalším potomkem. Také pouto mezi matkou a dítětem má stoupající charakter, je však třeba, aby se spolu seznámili, strávili čas a adaptovali se na sebe, mateřské chování nenastane automaticky.

Vágnerová (2008) dále uvádí, že je mateřství zatíženo mnoho povinnostmi a mění životní styl daleko významněji než u otcovství. Žena je často na muži ekonomicky závislá, má omezenou osobní svobodu a musí přijmout roli ženy v domácnosti. To u ní může vyvolávat pocity osamocení, nižší sebehodnocení, frustraci a potřebu nějaké formy seberealizace. Na druhou stranu je mateřství významnou součástí ženské identity a skýtá pro ni značné uspokojení ve formě nových zážitků.

Role otce je považována za druhořadou a velmi ovlivněnou chováním partnerky v roli matky. Jde o to, že tato role není zcela jednoznačně definovatelná a požadované otcovské chování může mít širší spektrum projevů než mateřské, na které v podstatě navazuje a obohacuje jej svou přítomností, alternací. Samotná role využívá nápodoby chování matky, které je již prověřené a přináší pozitivní výsledky, jelikož otec z počátku sám neví, jak se chovat. Vztah otec – dítě se rozvíjí pomaleji a postupně při sdílených činnostech a péči o potomka a je zranitelnější než vztah matka – dítě. Některé matky se nechtějí o svou roli rodiče dělit a líbí se jim výlučné postavení moci nad dítětem. Rodičovství by však mělo být spolu sdílené a partnerka by muži měla dát příležitost vlivu na péči o dítě a jeho výchovu. (Vágnerová, 2008)

Smallová (2012, s. 59) dodává: „*Hloubka vztahu mezi otcem a dítětem závisí na době, kterou spolu stráví. Otcové mají při pohledu na své novorozené dítě stejné pocity jako matky, ..., dotýkají se dítěte ve stejném pořadí, ..., mluví pomaleji a zkracují věty, aby dítě zaujali. Svědčí to o tom, že muži jsou opravdu k otcovství předurčení.*“

4 Rodiče se zrakovým postižením

„Stát se matkou či otcem je přání většiny žen i mužů na světě, a to nejen těch mladých, zdravých a zaopatřených, nýbrž i těch, kteří prožívají ve spojení s rodičovstvím určité nejistoty. Existuje mnoho skutečností, kvůli kterým může být rodina v nevýhodě proti jiným rodinám, ať už je to zdravotní postižení obou rodičů či některého z nich, pokročilejší věk, skromné příjmy, nevyhovující bydlení či nepřítomnost rodičů nebo přátel, kteří občas s dětmi rádi vypomohou. Přesto se manželé často rozhodnou pro založení rodiny, i když očekávají nesnáze.“ (Gůrová in Schindlerová, 2007, s. 199)

Rodiče se zrakovým postižením se těší na příchod dítěte stejně jako rodiče bez postižení zraku. Tak jako oni se chystají na jeho příchod a pořizují si potřebné věci a shánějí informace pro jeho bezproblémový vstup do světa. Přesto existují podstatné rozdíly mezi těmito rodiči. Mezi ně patří nutnost kompenzace zraku jinými smysly, kompenzačními pomůckami a využívání alternativních metod či technik, aby zvládli všechny potřebné úkony okolo dítěte. Dle Gůrové (in Schindlerová, 2007) také velmi záleží na míře samostatnosti konkrétního rodiče s postižením zraku, na vnějších okolnostech, ale i osobnostních předpokladech. Kvalita vztahu s partnerem, vynalézavost, trpělivost a ochota učit se novému ale i zařízení domácnosti, to vše ovlivňuje život rodiny. I proto nelze generalizovat a jednoznačně definovat potřeby a možnosti rodičů se zrakovým postižením. Mnozí z nás si nedokážou představit, jak to lidé se zrakovým postižením zvládají. Možná proto, že i my máme pochybnosti o svých rodičovských schopnostech, problémy si zorganizovat čas a někdy pocít, že situaci nemáme pod kontrolou. Příchod dítěte do rodiny je nová a obtížná situace i pro rodiče bez zrakového postižení.

4.1 Péče o dítě

V každé fázi života dítěte, od dětství do jeho dospělosti, rodiče se zrakovým postižením využívají své vlastní metody a strategie podobné těm, které mají i vidící rodiče. Jasná a srozumitelná pravidla a rozumná míra organizace pomáhají těmto rodičům udržet vše pod kontrolou. Tyto techniky jsou variace na metody, které využívají ke zpracování dalších aspektů každodenního života a jsou založeny na dotek a jednání, spíše než na dohled. Neexistují žádné absolutně správné či špatné postupy. Každý rodič si zvolí metody, které mu nejlépe vyhovují a které se mu již osvědčily. (Kent Stein, 2012)

Gůrová (in Schindlerová, 2007) doporučuje, aby si rodiče společně promysleli úpravu domácnosti pro příchod dítěte, nakoupili vybavičku a zařídili vše potřebné v období těhotenství. Měli by se také zajímat o to, zda je v jejich okolí – z rodiny, či přátel – někdo, kdo jim může občas vypomoci, případně se zajímat o dostupné služby z jejich okolí. V dnešní době již existuje množství digitalizované literatury zabývající se rodičovstvím dostupné v knihovnách. Někteří z rodičů již mají zkušenosti s péčí o děti. Mohli vyrůstat s mladším sourozencem či se starat o děti sourozenců starších nebo kamarádů. Ti, kteří však takové štěstí neměli, je mohou dohnat strávením dne s přáteli mající děti či trénováním na panence podobné miminu. Rodiče také mohou kontaktovat organizaci zabývající se rehabilitací osob se zrakovým postižením, která jim podá potřebné informace či kontakt na rodiče s postižením zraku, kteří již děti vychovávají či vychovali, aby jim podali instrukce vztahující se k tématu.

Stejně jako vidící rodiče se i nevidomí postupně stanou odborníky na interpretaci pláče, křiku, broukání, pohybů a jiného chování svého dítěte. Naučí se více vnímat řeč jejich těla. To vše jim pomůže rozpoznat, kdy se natahují pro předmět, kdy jsou unavené, jejich nálady či to, kde se dítě v danou dobu nachází. (Kent Stein, 2012)

4.1.1 Hygiena Dítěte

Techniku přebalování by měla rodičům slovně popsat a předvést zdravotní sestra již v porodnici. Po nějaké době trénování jsou rodiče schopní rozpoznat, zda je potřeba vyměnit plenku podle zápachu, zvětšením objemu pleny, zvuku močení či zvýšení teploty pleny, případně strčením prstu do pleny. Pro některé rodiče je výhodnější dítě omývat pod umyvadlem, jiní mohou zvolit vlhčené ubrousky či oba způsoby podle míry znečištění nebo dle situace. Stejně tak někdo může používat raději látkové pleny, s nimiž je však více práce a většina proto již dnes využívá spíše pleny jednorázové či je střídá. Postup je stejný jako u rodičů bez postižení. Špinavá plena se odlepí, jednou rukou přebalující uchopí nožky dítěte a drží je tak, aby byl zadeček miminka ve vzduchu. Druhá ruka uchopí ubrousky, očistí dítě, položí pod něj čistou plenu, namaže jej preventivně masťmi proti opruzení, plenku upraví do správné pozice a zalepí. Rozdíly mezi rodiči mohou být v tom, že rodiče s postižením zraku musí předvídat, mít všechny potřebné pomůcky v dosahu, jelikož nemohou dítě nechávat bez dozoru a hlavně si pamatovat, kde se nachází vše potřebné. Všechny přípravky si rodič může označit buď Braillovými popisky či konturovacími pastami dle jeho potřeb. Důležitou otázkou také může být, kde dítě přebalovat. Rodič, který chce mít jistotu, si může zřídit přebalovací místo přímo na zemi, na kterou umístí měkkou podložku, na něž např. položí

jednorázovou přebalovací podložku. V tomto případě se nemusí obávat, se od dítěte na chvíli vzdálit. Pokud si rodič pořídí přebalovací pultík, je výhodou jeho lepší přístupnost ze stoje a omyvatelnost, ale od dítěte, které se již přetáčí, nemůže rodič se zrakovým postižením odcházet, doporučuje se neustálý hmatový kontakt. Pod pultíkem může být umístěna komoda, kam rodič může přehledně ukládat dětské oblečení a ušetří tím místo v bytě. Pultík také může být pojízdný, což usnadní manipulaci s dítětem například po koupání v koupelně, kde většinou není dostatek ploch pro položení dítěte. (Gůrová in Schindlerová, 2007; Kent Stein, 2012)

Jakmile dítě začne samo sedět, může pomalu začít trénovat vyměšování do nočníku. V dnešní době existují dětské nočníky, které při vyměšování dítěte vydávají zvukový signál. Pro ty, kteří jej nemají, je rozpoznání vykonané potřeby podobné jako u plen, a to buďto osaháním spodního dna nočníku, které je teplejší či dle zápachu. (Gůrová in Schindlerová, 2007; Kent Stein, 2012)

Pro koupání dítěte může rodič se zrakovým postižením využít vanu, umyvadlo, dětskou vaničku, koupací kyblík či dítě omývat namáčenou žínkou. Někteří rodiče preferují koupání ve vaně s dítětem, jelikož si jej snadno mohou o sebe opřít a vnímat pohyby, což je pro ně jednodušší. Mají tak obě ruce volné k omývání dítěte, problémem by však mohlo být vylézání z vany. Nejbezpečnější se jeví možnost podat okoupané dítě z vany druhé osobě. Ať už si rodič vybere kterýkoliv způsob, měl by se předem ujistit, zda má potřebné předměty, které bude potřebovat v dosahu. Pro větší bezpečnost je dobré pořídit si protiskluzové podložky do vany, sprchového koutu i na podlahu v koupelně. Mohou také usnadnit orientaci v prostoru. Při koupání těch nejmenších se vyplatí zakoupit podložku do dětské vaničky, která také usnadní koupání. Prostředků na koupání pro děti je nepřeberné množství, práci ulehčí např. přilévání dětského oleje přímo do koupele, dítě se pak nemusí mydlit a neklouže v rukou. Také lze využít šampon a sprchový gel 2 v 1 pro děti s pumpičkou. Správnou teplotu vody pomůže změřit teploměr s hlasovým výstupem. (Gůrová in Schindlerová, 2007)

Po koupání je třeba dítě promazat mastičkou, což pro rodiče se zrakovým postižením není až takový problém, vzhledem k využívání dobře trénovaného hmatu. Větším může být čištění uší, nosu či stříhání nehtů. Čištění uší i nosu se doporučuje jen zevně cípem pleny či kapesníku, existují také vatové tyčinky, které jsou zajištěné širší výplní, aby se tyčinka nedostala příliš hluboko. Stříhání nehtů je pro rodiče velmi obtížný úkol, mnozí jej nechávají na někoho vidomého, ochotného rodině pomáhat. V případě, že to zvládnou sami, je dobré dítěti nehty stříhat neodmočené, ve spánku a nejlépe v pozici jako sobě samému. Místo nůžek

lze použít kleštičky na nehty a dopilovat papírovým pilníčkem. (Gůrová in Schindlerová, 2007)

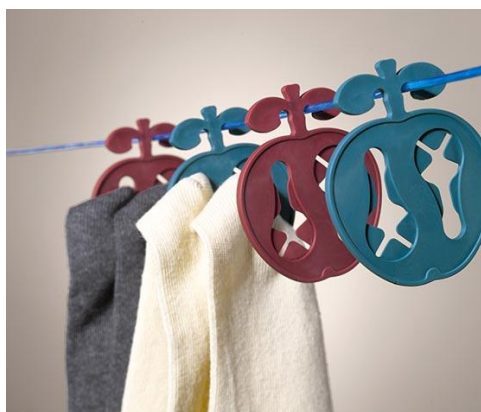
4.1.2 Krmení

Maminky se zrakovým postižením jistě velmi ocení možnost kojení dítěte po co nejdější dobu. Je výhodné dítě nakojit téměř kdekoliv a kdykoliv bez příprav. Matka také snadno pozná hmatem či doteky a chováním dítěte, kdy je dostatečně nakrmené a také zda pije správně. Mámy, které nemohou dítě kojit, či v pozdějším věku dítěte začnou využívat umělou výživu, ji snadno nadávkují odměrkami potřebných rozměrů. Tuto kašovitou stravu je ještě možné dávat do lahvičky s širším sacím dílem, kterou rodič snadno hmatem navede do úst dítěte. Větší problémy mohou nastat při přechodu na pevnou stravu zvláště s krmením. Těchto technik krmení existuje také více. Rodič si může dát dítě na klín, jednou rukou jej přidržovat a kontrolovat tak jeho polohu a tou druhou jej krmit. První ruka může přitom držet misku s jídlem či dotykem u úst dítěte zjišťovat správnou dráhu lžice. Dítě také může sedět v dětské židličce, v tom případě má rodič obě ruce volné a může s nimi lépe manipulovat. Miska s jídlem by měla být v obou případech z rozsahu dítěte, aby ji nepřevrhlo, případně může být vybavena ze spodní strany přísavkou. Dítě se pak postupně učí jíst samo, dostává měkké kousky a později i jídlo se lžičkou samo do rukou. Ušpinění dítěte při jídle neujdou ani rodiče bez postižení zraku. Proto je výhodné těmto situacím předvídat, dítěti zakoupit omyvatelné bryndáčky, bryndáky s korytkem či přímo dětskou pláštěnku, kterou lze upravit dle potřeb. Zabránit většímu znečištění lze také rozložením novin či plastového ubrusu pod sedačkou, pořízením nejlépe plastové a dobře omyvatelné sedačky. Dnes se již na trhu objevují i ty s pratelným polstrováním či lehce vyjmutelnou odkládací plochou pro lepší čištění. Po jídle je potřeba, aby rodič hmatem zkontroloval dítě i okolí, kde se dítě stravovalo. V případě, že dítě dostane do ruky pamlsky, které mohou zanechávat stopy, např. drobky, je vhodné, aby je konzumovalo na jednom místě, také nejlépe v dětské židli či venku, kde takové znečištění nevadí. (Gůrová in Schindlerová, 2007; Kent Stein, 2012)

4.1.3 Oblékání, nákup a třídění šatstva

Oblékání dětí probíhá u rodičů s postižením zraku podobně. Je pro ně výhodné a jednodušší nakupovat oblečení se snadným přístupem k plně, jako jsou dětská body, overaly či dupačky s rozepínáním v rozkroku. Také se doporučuje kupovat oblečení o něco větší, než

dítě právě potřebuje. Rodiče oblečky mohou přiměřovat k těm, co jsou právě dětem akorát, či je přiměřovat přímo k dítěti. Pro mnohé rodiče je jednodušší udělat si přesný systém v oblečení dítěte. Někdy je k tomu potřeba více prostoru, avšak systém pomůže vytřídit např. oblečení, které k sobě barevně ladí. Oblečky, které patří k sobě, se mohou opatřit např. kolíčkem či plastovým kroužkem, např. ponožky (viz obr. 1). Ty lze také zamotat do sebe. Ponožky se doporučují kupovat po více kusech jedné barvy, aby se předcházelo záměnám párů. Pro slabozraké rodiče je lepší koupit výrazné a kontrastní oblečení, jednak pro lepší orientaci v oblečení, ale i snazší lokalizaci dítěte. V současné době se již prodává dětské oblečení či ložní prádlo vyrobené i z materiálu, který se nemusí žehlit, což rodičům velmi usnadní práci. Ke správnému určení barev může pomoci indikátor barev s hlasovým výstupem (viz obr. 2). (Gůrová in Schindlerová, 2007)

Obr. 1 Kolíčky na ponožky

Obr. 2 Indikátor barev

(Dostupné na <http://www.tchibo.cz/kolicky-na-ponozky-10-ks-p400019086.html> a <http://www.tyflopomucky.cz/olomouc/meridla-pro-domacnost/234-indikator-barev-colorino-9120043840102.html>)

4.1.4 Samostatný pohyb dítěte, přesuny a procházky

Už při příchodu dítěte na svět, řeší rodiče s postižením zraku problémy s přemisťováním dítěte z místa na místo. V domácím prostředí to není tak náročné, dítě se může nosit v náručí, dětském lehátku či v pojízdné postýlce. Rodič musí dávat pozor jen na to, aby dítě např. při procházení užšími prostory nepřechývalo a nezranilo se. Při pohybování se venku či v méně známých prostorách je potřeba mít obě ruce volné, jednu pro bílou hůl a druhou pro otevírání dveří, přidržení se zábradlí, vybírání potravin nebo jinou činnost. Pro tyto případy se rodičům osvědčilo pořídit si na děti nosítka. Ta pomohou rodičům nést dítě

bezpečně a pohodlně a zajistit při tom obě ruce volné. Pro ty nejmenší existují šátky s různými možnostmi uvázání, dětské vaky či „klokanky“, které rodič nese na břiše (viz obr. 3). Větší děti je možno přepravovat v tzv. krosničkách na zádech rodiče, tam je však potřeba myslet na to o kolik krosna přečnává přes jeho hlavu (viz obr. 4), aby se zamezilo zranění dítěte.

Obr. 3 Dětské nosítko

Obr. 4 Dětská krosnička

(Dostupné na http://www.nosenideti.cz/karta_zbozi/304/ManTrendyZelena/Manduca-Trendy-zelena/ a <http://www.trekshop.cz/batoxy-batuzky-ledvinky/detske-batoxy-krosnicky-a-nositka/salewa-koala-ii-detska-krosnicka-zelena-vc-plastenky-a-strisky.html>)

Děti je také možné přepravovat v kočárku, avšak rodič se zrakovým postižením musí zvolit jinou metodu. Nelze tlačit kočárek před sebou, jelikož by člověk s postižením zraku neměl přehled o možných překážkách v cestě. Z tohoto důvodu je lepší bílou holí kontrolovat cestu a kočárek táhnout za sebou. Ne všechny kočárky však lze jednoduše vést tímto způsobem a pouze jednou rukou, na to je potřeba pamatovat při jeho výběru. (Gůrová in Schindlerová, 2007; Kent Stein, 2012)

Jakmile dítě začne samo lézt a později chodit, každý rodič musí řešit jeho bezpečnost, lidé se zrakovým postižením obzvlášť. Musí být neustále dítěti nablízku a stále ostražití, mít dobře zajištěný prostor kolem sebe. Alternativní techniky, organizační schopnosti i zdravý rozum jim v mnohém pomůžou. Rodiče s postižením zraku využívají k lokalizaci dítěte sluchové podněty. Děti při hraní vydávají zvuky jako broukání, bouchání, dupání, ale je lepší

využít i jiné pomůcky, jako např. rolničky, připevněné k botám či jinému oděvu dítěte tak, aby je nemohlo sundat či dětské boty, které při došlápnutí vydávají zvuk či blikají. Pro zabezpečení prostoru dobře slouží různé bezpečnostní zarážky a dětské pojistky na dveře i nábytek, krytky na nábytek, dětské ohrádky, uzamykatelné skříňky a schodišťové branky. Rodiče slabozrací dítě mohou pozorovat do určité dálky, avšak rodiče nevidomí se snaží být dítěti více nablízku a mít s ním fyzický kontakt. Rodiče se zrakovým postižením si nemohou dovolit sedět a jen sledovat děti, naopak je musí mít neustále pod kontrolou sluchovou či hmatovou. Právě to je však velkým přínosem pro vztah rodič – dítě. Tráví spolu hodně času, užívají si vzájemné blízkosti a musí mezi nimi probíhat velká důvěra. Při chození na procházky a cestování s již starším dítětem si většina rodičů vytvoří pravidla jako je držení se za ruku po celou dobu cesty a při zavolání dítěte jeho okamžitá reakce. (Gůrová in Schindlerová, 2007; Kent Stein, 2012)

4.1.5 Rozvoj dítěte

Zvláště rodiče, kteří nevidí, by měli u svého dítěte pečovat o to, aby se jeho zrak rozvíjel ve správné míře. Je potřeba, aby měli správné znalosti a podporovali dítě tak, jak v daném vývojovém období potřebuje. Rodiče by měli dbát na to, ať na ně dítě dobře vidí již od narození. Jeho zrak se teprve rozvíjí, ale upoutají ho barevné hračky a zejména lidský obličej ve správné vzdálenosti, asi 25 cm. Rodiče by dítěti měli uzpůsobit prostor, kde se vyskytuje tak, aby byl pro něj zrakově zajímavý. Umístit do něj barevné a kontrastní hračky. Také závěsné či ozvučené hračky upoutají pozornost dítěte. Dětský pokoj je také možné barevně vymalovat a doplnit veselými obrázky, tapetami či nálepkami. (Gůrová in Schindlerová, 2007)

4.2 Pomůcky

Péče o dítě vyžaduje jisté materiální vybavení, to je však ve všech rodinách přibližně stejné. Partneři se zrakovým postižením, kteří již spolu nějakou dobu bydlí, jistě vlastní pomůcky potřebné ke kompenzaci jejich zraku, které každodenně používají. Nyní však možná budou potřebovat další. Např. pokud nejsou tyto osoby navyklé vařit, jistě budou nejpozději po půl roce dítěte potřebovat různé pomůcky do kuchyně, kterými nadávkují umělou výživu, kaše či čaj pro dítě, jako jsou různé odměrky (viz obr. 5 a 6), na kterých lze vyznačit reliéfní pastou body či digitální kuchyňská váha s hlasovým výstupem.

Obr. 5 Varná odměrka

Obr. 6 Odměrky k vyměřování potravin.

(Dostupné

na

<http://gastrosuper.cz/inventarkuchune/pomuckyvkuchyni/odmerky/odmerkavarnesklo1litrdelicia%5B1701234%5D?ItemIdx=69> a <http://cukrarskepotreby.eu/data/showobrazky.php?vyber=1273>)

Při koupání dítěte využijí teploměr či indikátor hladiny (viz obr. 7), obojí s hlasovým výstupem. Tak jako rodičům bez zrakového postižení, se jim vyplatí pořídit dětská chůvička i s monitorem dechu (viz obr. 8), která rodiče včas upozorní na to, že se dítě vzbudilo, či je s ním něco v nepořádku. Podložka monitoru se jednoduše umístí pod matraci, kde dítě spí a monitor sám vydá světelný či zvukový signál při pohybu dítěte, či v případě, že přestane dýchat.

Obr. 7 Teploměr a indikátor hladiny

Obr. 8 Monitor dechu a dětská chůvička

(Dostupné

na

<http://www.tyflopomucky.cz/olomouc/37-meridla-pro-domacnost?&p=3>

a

<http://www.emama.cz/monitory-dechu/tomy-monitor-dechu-tsp500-detska-chuvicka-td300>)

Bude také nutné, pořídit dětem hračky, které rodič snadno rozpozná a může si hrát se svým dítětem. Jako jsou různé vkládací hračky (viz obr. 9), hračky s využitím sluchu (viz obr. 10 a 11). Běžné hračky pro děti se také dají označit, např. reliéfní pastou, či zářezem si rodiče s postižením zraku mohou označit knihu pro její rozpoznání i čtení ve správné poloze. Pro poznání barev či druhů zvířat lze do knih vlepit popisek Braillově písmu vytvořených na dymokleštích (viz obr. 12), a tak dítě naučit i tyto se zrakem související dovednosti.

Obr. 9 Hračka s tvary

Obr. 10 Pexeso pro uši

(Dostupné na <http://www.tyflopomucky.cz/olomouc/ostatni-pomucky-pro-vyuku/641-geometricke-tvary-navlekaci-4714928008036.html> a <http://www.tyflopomucky.cz/olomouc/stolni-hry/951-hra-pexeso-pro-usi-5906018003642.html>)

Obr. 11 Ozvučené hračky

Obr. 12 Dymokleště

(Dostupné na <http://www.tyflopomucky.cz/olomouc/pro-sport/654-mick-kostka-textilni-ozvuceny-8595114920211.html> a <http://pomucky.blindfriendly.cz/pomucky-pro-zapis-braillova-pisma.html>)

4.3 Nápomocné organizace

V této podkapitole uvádíme některé organizace přispívající k míře samostatnosti a plnohodnotnému způsobu života osob s postižením zraku.

Tyfloservis je obecně prospěšná společnost, poskytující lidem se zrakovými obtížemi či zrakovým postižením ambulantní i terénní sociální služby v podobě rehabilitace. Nabízí poradenství, poskytuje informace a přímý nácvik dovedností potřebných pro samostatný život lidí se zrakovým postižením. (Dostupné na <http://www.tyfloservis.cz>)

Tyflocentra jsou obecně prospěšné společnosti, fungující samostatně v krajích a poskytující služby zejména osobám s těžkým zrakovým postižením. Sociální poradenství, průvodcovskou a předčitatelskou službu, aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením a sociální rehabilitaci a podle místa provozu i různé doplňkové služby. (Dostupné na <http://www.tyflocentrum.cz/sluzby.php>)

Sons, tedy Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých je občanské sdružení, které poskytuje členům i nečlenům této organizace poradenství, pomoc při výběru pomůcek a nácvik práce s nimi, rozvoj dovedností získaných v rehabilitačních programech, zprostředkování sociální práce a služby osobní asistence. Dále se zasazuje o výcvik vodičích psů, odstraňování architektonických i jiných bariér, vydává informační časopisy, provozuje informačního systém, spolupracuje s dalšími i mezinárodními organizacemi, aj. (Dostupné na <http://www.sons.cz>)

Okamžik je občanské sdružení, které se snaží podporovat život lidí se zrakovým postižením, aby jej strávili plnohodnotně a samostatně a propojovat jej s životem jejich vrstevníků bez postižení pomocí sociálních služeb, dobrovolnictví, kulturních a osvětových aktivit. (Dostupné na http://www.okamzik.cz/main/okamzik/O_nas/index.html)

Dědina je obecně prospěšná společnost a je střediskem poskytujícím pobytové rehabilitační a rekvalifikační služby osobám nevidomým a těžce zrakově postiženým. Umožňuje lidem absolvovat pracovní rehabilitaci v sociálně terapeutických dílnách a intenzivní rekvalifikační kurzy sociálně terapeutické dílny pro jejich následné pracovní uplatnění.

II. VÝZKUMNÁ ČÁST

5 Charakteristika výzkumného šetření

Tímto výzkumným šetřením bychom chtěli zmapovat a analyzovat oblast partnerství a rodičovství osob s postižením zraku. Zjistit, jak u těchto lidí probíhají běžné činnosti spojené s navazováním vztahů, hledáním partnera pro život, se společným soužitím, plánováním rodičovství a následné výchově potomků, a jiné okolnosti spojené s životem rodičů se zrakovým postižením s dětmi.

5.1 Metodologie výzkumu

Vzhledem k bližšímu zkoumání partnerského a rodičovského života a potřeby detailněji prozkoumat i subjektivní pocity a názory lidí se zrakovým postižením jsme zvolili kvalitativní výzkum. Z výzkumných metod jsme pak vybrali případovou studii a polostandardizovaný rozhovor, které nám umožní detailnější vhled do této problematiky. Rozhovory s rodinami probíhaly nejprve volným povídáním o jejich životních peripetiích. Zajímali jsme se zejména o oblasti jejich studia, hledání zaměstnání, partnera aj. Z těchto rozhovorů vznikly případové studie mající dokreslit a osvětlit osobní důvody pro odpovědi respondentů na pozdější otevřené otázky rozhovoru. Otázky (viz příloha č. 1) nám z větší části slouží jako podklad k potvrzení či vyvrácení výzkumných předpokladů. Odpovědi na otázky jsou zcela autentickými výpověďmi rodičů se zrakovým postižením, mají svou hloubku a hodnotu.

5.2 Cíl výzkumu

Cílem tohoto výzkumného šetření je analýza partnerství a rodičovství osob se zrakovým postižením. Dílčími cíli pak zmapování životních příběhů, postojů a názorů osob se zrakovým postižením v souvislosti k jejich partnerství a rodičovství.

5.3 Základní a výzkumný soubor

Základním souborem pro výzkum této diplomové práce jsou rodiny s oběma rodiči se zrakovým postižením žijící na Moravě. Tedy dva partneři, z nichž oba jsou osobami

s postižením zraku, které spolu vychovávají nejméně jedno dítě. Vzhledem k poměrně malému základnímu souboru byl výběr výzkumného vzorku záměrný. Výzkumný soubor tedy tvoří 4 rodiny s různými životními příběhy, které poskytly přístup k jejich osobním informacím. Jména i příjmení všech zúčastněných respondentů a jejich dětí jsou z důvodu ochrany osobních údajů pozměněna. Jednotliví respondenti s jejich zrakovým postižením a počtem dětí jsou pro přehlednost uvedeni v následující tabulce 1.

Tabulka 1

Respondenti		Zrakové postižení	Děti
Janíkoví	Kateřina	Retinopatie nedonošených	Petr (7 let)
	David		Jan (3 roky)
Divišovi	Renata	Retinopatie nedonošených	Vojtěch (5 let)
	Josef	Pigmenty na sítnici – od narození	
Pancovi	Monika	Nevidomá od narození (Glaukom)	Pavel (11 let)
	Pavel	Nevidomý od narození	Alena (10 let) Štěpán (8 měsíců)
Prokešovi	Marie	Nevidomá od narození (Glaukom)	Marek (předškolák)
	Jan	Nevidomý od narození	

Pro získání kontaktů na respondenty jsme se spojili s Tyflocentrem v Olomouci, kde nám je ochotně zprostředkovali. Pro tuto práci jsme využili dva z nich, ostatní se nemohli či nechtěli z nějakých důvodů zúčastnit. Také jsme oslovili již vybrané rodiny, zda by znali rodinu, která splňuje parametry této práce, ochotnou se zúčastnit výzkumu. Z těchto oslovení jsme také využili dvě rodiny, další dvě oslovené rodiny tráví čas mimo Českou republiku, proto jsme se z organizačních důvodů rozhodli je pro tuto práci nevyužít.

Se všemi čtyřmi vybranými rodinami jsme využili osobního setkání. U jednoho rozhovoru byli přítomní oba členové rodiny – matka i otec, u ostatních pouze matky. Ty nám odpovídali na otázky za oba rodiče a zmapovali jsme tedy situaci celé rodiny.

5.4 Časová dotace výzkumu

Příprava na výzkum	9/2013 – 1/2014
Samotný výzkum	2/2014 – 3/2014
Analýza a interpretace výsledků výzkumu	3/2014 – 6/2014

5.5 Výzkumná tvrzení

1. Rodiče se zrakovým postižením mají ukončené alespoň středoškolské vzdělání.
2. Partneři se zrakovým postižením se před narozením dítěte snaží sehnat dostupné informace o rodičovství osob s postižením zraku a chtějí si péči o dítě vyzkoušet.
3. Partneři se zrakovým postižením očekávající příchod potomka se snaží dopředu zjistit možnosti pomoci u rodiny či asistentů.
4. Rodiče se zrakovým postižením potřebují alespoň občasnou podporu osobního asistenta.
5. Budoucí rodiče se zrakovým postižením se nesetkávají jen s pozitivními, ale i negativními reakcemi ze stran svého okolí a společnosti.
6. Partneři, kteří chtějí mít potomka, absolvují genetické vyšetření, jelikož je u rodičů se zrakovým postižením riziko, že se jim narodí dítě se zrakovým postižením.
7. Většina péče o děti a domácnost spočívá na ženě.
8. Rodiče se zrakovým postižením vychovávají své dítě v přísnějším duchu s množstvím pravidel.
9. Rodiče se zrakovým postižením jsou rádi, že své děti mají a rodičovství si užívají, i když je to pro ně náročné.
10. Děti rodičů s postižením zraku se snaží rodičům pomáhat a kompenzovat jim v problémových chvílích zrak. Vyskytnou se však také situace, kdy zkouší využít jejich postižení ve svůj prospěch.
11. Rodiče se zrakovým postižením se angažují v pomoci partnerům s postižením zraku, kteří chtějí mít dítě, či rodičům se zrakovým postižením, ohledně péče o dítě a organizačních záležitostí.

Vzorek výzkumu je příliš malý na zobecňování situace partnerů a rodin se zrakovým postižením, proto tato tvrzení potvrdíme či vyvrátíme jen s ohledem na výzkumný vzorek stanovený v této práci.

6 Případové studie a rozhovory s respondenty

6.1 Případová studie 1- Janíkovi

David (32 let) a Kateřina (33 let) se oba narodili předčasně s retinopatií nedonošených. Znají se od mateřské školy pro zrakově postižené, kde také oba pobývali přes týden na internátu a na víkendy jezdili domů. Již v té době se dle svých slov měli v oblibě. David pochází z menšího města, má jednoho bratra a v rodině se nevyskytuje zrakové postižení. Kateřina je z malé vesnice, má čtyři starší sourozence, dva bratry a dvě sestry. Její rodina je taktéž bez genetické zátěže. Oba měli odloženou školní docházku a společně tedy v sedmi letech nastoupili na Základní školu pro zrakově postižené, také s internátem, v Brně. Kateřiným snem však bylo jít po základní škole na konzervatoř, na což by ji tato škola nepřipravila, proto byla od 5. třídy integrována do Základní školy ve Vyškově. Oba kamarádi byli i přesto v kontaktu. Kateřina se však v polovině osmé třídy vrátila zpátky do Brna, a tak se mohla plně rozvinout jejich školní láska. Netrvala ale dlouho. David začal vyjadřovat obavy z jejich rozdělení po základní škole, a Kateřina z toho usoudila, že vztah nemá budoucnost a s Davidem se rozešla. Ten si ještě v deváté třídě našel vidící partnerku. S tou měl intenzivní vztah na dálku, vídali se každé tři týdny, jinak si volali a psali dopisy. Po základní škole šla Kateřina studovat konzervatoř do Prahy. Tam si také našla slabozrakého partnera, se kterým chodila do tanečních. Dle Kateřiny spolu měli pěkný, spíše kamarádský vztah, který skončil po zjištění, že je příliš vázán na svou matku. Po nějaké době se Kateřina viděla s kamarádkou, kterou měli s Davidem společnou. Ta jí vyprávěla i o Davidovi, který tou dobou studoval gymnázium, a Kateřina mu po ní vzkázala, že by jí někdy mohl zavolat. David se po nějakém čase ozval a začali si spolu občas telefonovat. Asi po měsíci za ním Kateřina přijela a od té doby jsou spolu. Kateřina následně musela ze zdravotních důvodů (astma) ukončit studium na konzervatoři, což pro ni bylo velkým zklamáním. Po třech letech vztahu se přistěhovala k Davidovi do Kroměříže do bytu 2 + kk, kde žijí dodnes. David v této době již studoval prezenčně Speciální pedagogiku a učitelství hudební výchovy pro střední školy, přes týden tedy bydlel na vysokoškolských kolejích a na víkendy jezdil domů za Kateřinou. Po jeho studiu, tedy po pěti letech, se s Kateřinou vzali. Kateřina byla tou dobou ve 3. měsíci těhotenství. Po narození Petra s ním na mateřské dovolené zůstala Kateřina. David získal zaměstnání v aktivním telemarketingu a pracoval z domova, mohl tedy Kateřině s domácností a výchovou pomáhat. Po čtyřech letech se do rodiny narodil další chlapec Jan.

David tou dobou začal pracovat přímo ve firmě, práce jej však neuspokojovala, jelikož nesouvisela s oborem, který vystudoval. Sháněl proto jiné zaměstnání, které získal v nedalekém městě. Přes tři roky dojížděl do aktivačního zařízení, kde pracoval jako speciální pedagog a fundraiser. Práce jej velmi bavila, ale kvůli finančním problémům se musel vrátit zpět k aktivnímu telemarketingu. Tam však vydržel pouhých pár měsíců a dostal nabídku s lepším platovým ohodnocením v jeho oboru, kde pracuje v současné době asi dva měsíce. Kateřině letos skončila mateřská dovolená, stále pracuje z domova a dálkově studuje střední školu sociálně výchovnou činnost. Ráda by v budoucnu pracovala s dětmi. Petr i Jan dochází do mateřské školy.

6.2 Rozhovor 1- Janíkovi

1. Myslíte si, že se partnerství a rodičovství osob se zrakovým postižením nějak liší od partnerských a rodičovských vztahů intaktní (běžné) společnosti?

David: „Můj názor je, že když člověk nevidí, měli by si lidé více pomáhat, aby to fungovalo. Což je u nás někdy trochu problematické. Třeba když dojdu z práce, jsem unavený a nepomůžu až tak s dětmi. Jinak je to asi stejný.“

Kateřina: „To je pravda, to je totálně nepoužitelné. Děti jsou více moje práce, ale zase i zábava....Je fakt, že bez vzájemné pomoci by to nešlo.“

2. Jaké jste měli koníčky v době, kdy jste ještě neměli děti a jaké máte nyní, jsou spíše společné či naopak? Měli jste a máte společné přátele?

David: „Moje hlavní koníčky jsou asi PC a telekomunikace. Také poslední dobou politika. Jediné, co máme s Katkou společné je asi muzika. Dříve jsme občas chodili na koncerty, teď už jezdím sám, třeba do Prahy s kámošema. No a teď většinu času věnujeme dětem.“

Kateřina: „Ale já mám i ty děti jako koníček. Chodíme spolu ven, teď jsme byli v cirkusu, nebo čteme knížky. Někdy si celá rodina sednem ke klavíru a zpíváme si. A ty přátele jsme měli společné spíše dříve ze školy a také nevidomé, s některými se ještě scházíme. Teď jich má více a vidících David, třeba z výšky a práce.“

3. Jak dlouho jste plánovali společné bydlení, sňatek či rodičovství?

Kateřina: „No vše nám trvalo poměrně dlouho. Asi tři roky trvalo, než jsme spolu začali bydlet, další dva, než jsme se vzali. O dětech jsme mluvili už před svatbou. Já jsem vždycky chtěla miminko. Řekli jsme si, že tomu necháme volný průběh – až to přijde, tak to přijde. Vysadila jsem prášky a po třech měsících otěhotněla. No a pak jsem chtěla druhý, ale David nechtěl, kvůli Petrovi, kterej u něj vždycky brečel a nechtěl s ním být.“

David: „No bál jsem se, že to bude stejný, tak jsem nechtěl, ale nakonec jsem s tím přišel já, že teda jo. A jsem rád, s ním ten problém nenastal.“

4. Jaké byly reakce okolí či společnosti (rodina, kamarádi, lékaři, ...) na plánování Vašeho rodičovství a po narození potomka/ů, změnil se jejich přístup postupem času?

David: „Tak ty reakce byly jak pozitivní, tak negativní. Třeba nás zastavila na ulici nějaká babička, když byla Katka těhotná a ptala se nás, kdo nám to děcko bude vychovávat. Z toho byla Katka pak hodně špatná, ale říkal jsem jí, že s tím musíme počítat. A kamarádi nám drželi pěsti, že to půjde a že to zvládneme.“

Kateřina: „No kamarádi to přijali i moje rodina naprosto přirozeně, ale z Davidové strany, to nechápali, jak bysme to mohli zvládnout. Jeho máma se nikdy nesmířila s tím, že nevidí stromeček a úsměv svých dětí, ani s tím, že si vzal nevidomou ženu. Nejhorší to ale bylo v porodnici. Tam jim Davidova matka s přítelem něco řekli a oni mi Petříka nechtěli nechat u mě a vozili mi jej jen na kojení. To jsem špatně psychicky nesla. Řekli mi, že mi ho tam nechají jen, když tam bude někdo vidící, kdo na nás dohlídne. Proto za mnou přijela máma, která tam s námi byla, ale nic nedělala, o vše jsem se starala sama a v nemocnici pak pochopili, že to zvládnou a že to bylo zbytečné. U druhého dítěte jsem jim už napsala dopředu, jak to chci a dokonce se mi omluvili za předchozí zkušenost.“

5. Bylo nějaké riziko přenosu zrakového postižení na děti? Byli jste na genetickém vyšetření?

David: „Ne, nebyli jsme na genetice.“

Kateřina: „Riziko asi velké nebylo, stejně vám to tam neřeknou přesně. Petr teď teda musel nosit brýle, má krátkozrakost a tupozrakost, ale už se mu to lepší a s naším postižením to nesouvisí.“

6. Vyzkoušeli jste si předem péči o dítě např. u jiných nevidomých rodičů či jinde?

Kateřina: „Tak já jsem vyrůstala se čtyřmi sourozenci, takže jsem věděla co a jak. Přímo péči o dítě jednou u jedněch kamarádů jo.“

David: „Já ne, já jsem se všechno musel naučit u Petra.“

7. Plánovali jste předem, kdo Vám bude pomáhat? V jakém období a v čem jste potřebovali pomoc?

David: „Dopředu jsme nic nezjišťovali. Z rodiny nám řekla mamka, že nám pomůže a taky to dělá.“

Kateřina: „No, stejně jsme si v dost věcech museli poradit sami. Ale na některé věci prostě musíme mít pomoc a asistenci.“

8. Snažili jste se získat nějaké informace o rodičovství osob s postižením zraku?

Získali jste je a kde?

Kateřina: „Tak určitě jsem se snažila přečíst nějaké knihy a od kamarádů, co už takhle děti měli, jsem se něco dozvěděla nebo jim pak volala.“

David: „Já jsem informace moc nesháněl, Káťa mi pak vysvětlila jak na to. Věřil jsem Katce, že to zvládne, věděl jsem, že má zkušenosti. S žádnou jinou nevidomou bych děti nechtěl. Já jsem se všechno musel učit. Bylo to složité, protože se mnou Petr nechtěl moc být, plakal u mě, takže se o něj starala spíš Káťa. U Honzika to bylo snazší.“

9. Využíváte či jste využívali nějakých služeb pro lidi s postižením zraku (průvodce, osobní asistent, apod.)?

Kateřina: „Tak využíváme asistentku asi na čtyři hodiny denně přes týden, protože vlastně pracuju. A dochází k nám už asi od Peťových dvou let. Dřív si s ním hodně malovala a třídili spolu barvy a věnovala se mu, jak my jsme moc nemohli. Teď vlastně i Honzovi. Taky mě učila kluky vodit do školky, abych se zorientovala na trase.“

10. Jakým způsobem, stylem se snažíte vychovávat své dítě/děti?

Kateřina: „No, já jsem určitě přísnější než David, snažím se, aby mě poslouchaly, a nemám problém jim dát na zadek, když ne. Ale jinak s nimi trávím hodně času a vymýšlím pro ně různé aktivity a hrajeme hry, před spaním čteme...“

David: „A taky občas hrajeme na klavír a zpíváme si. Ale já mám trochu jinej pohled na výchovu, nejsem zastávce alternativních způsobů výchovy. Snažím se jim vše vysvětlovat, aby pochopily proč co dělat a nedělat. Byl jsem tak sám vychovávanej, otec se mnou vše rozebíral a já jsem byl moc rád, že se se mnou takto bavil.“

Kateřina: „Taky jim někdy vysvětluju, ale někdy ví, že něco nemají a je to rychlejší. I když to David a jeho máma - babička kluků, nevidí rádi, někdy je to potřeba. Oni s nimi netráví tolik času jako já.“

11. Máte nějaký systém rozdělení péče o děti a domácnost?

David: „V podstatě má vše na starost Kateřina, ale já jí pomáhám, když něco potřebuje, hlídám, když se musí učit. Řekl bych, že mě hodně naučila systému, i když někdy mám binec a uklízí a pak nevím, kde co mám. Snažím se jí nepřidělovat práci. Katka i vaří a já ji za to obdivuju, já radši objednám pizzu.“

Kateřina: „Pro mě to není problém, ráda se o ně starám. Ale je fakt, že teď bych na učení potřebovala daleko více času a musím ho věnovat domácnosti. I když vodím kluky do školky, mám jen pár hodin pro sebe, někdy taky pohlídá babička nebo asistentka, ale pořád je to málo“

a nezbyvá nám čas pro sebe. Jo ale velké nákupy zařizuje Davidova mamka, malé zvládáme sami jako je pečivo a tak, ale na velké nám pomáhá.“

12. Jak prožíváte své rodičovství?

Kateřina: *„Já jsem ráda, že jsem maminka. Děti mě naplňují a vynahrazují mi něco co... můžu být ráda, že ty děti mám. Někdy je to o spoustě starostí, ale už si nedovedu představit, že bych je neměla. Kdybych je nemohla mít, bylo by to pro mě strašně složité.“*

David: *„Já jsem taky rád, ale občas mám starosti, jak je uživit, aby měli všechno, co potřebují. Je fakt, že pro sebe s Katkou nemáme vůbec čas a věnujeme se pořád těm dětem. Mě to chybí a nemáme žádný soukromí a to mě občas mrzí. Potřebuju být taky někdy bez nich a odreagovat se.“*

Kateřina: *„David má rád větší svobodu, to já jsem s dětma ráda a radši trávím čas s nimi.“*

13. Jak přijímají Vaše děti to, že nevidíte? Pomáhají Vám v něčem? Snaží se toho někdy zneužít ve svůj vlastní prospěch?

David: *„Tak oba kluci začali brzy vnímat, že nevidíme. Ví, že je něco jinak a jestli se na ně člověk dívá nebo ne. Podle toho taky reagují, ukazují mi předměty tak, že mi je dají do ruky. A myslím si, že více lnou k fyzickému kontaktu.“*

Kateřina: *„No, určitě. Petr je vyloženě mazel. A určitě i hodně pomáhají, vedeme je k tomu, aby sami chtěli pomoci, ne že musí. Je to takovej přirozenej proces, myslím. Řeknou nám, když máme někde flek, nebo podají věci, co nám spadnou. No někdy to na nás zkoušejí. Petr třeba řekne, že si čistil zuby. U nás je to horší v tom, že to musíme kontrolovat. Někdy je to svízlel, dojde mi, že by bylo všechno jednodušší.“*

14. Děláte, či jste již udělali něco pro další osoby s postižením zraku, které by se chtěly stát rodiči či rodičům se zrakovým postižením?

David: *„To ani ne, myslím.“*

Kateřina: *„No rodičům ano, ale těm co mají děti se zrakovým postižením. S těmi už jedeme po druhé s jedním sdružením na týdenní pobyt jako celá rodina a vlastně si tam s námi ti rodiče můžou popovídat. Ukazujeme jim, že jsme samostatní a že jejich děti jim nemusí zůstat na krku, ale že se o sebe dokážou postarat a dokonce mít i děti. Rodičům se zrakovým postižením ani ne, když se na nás někdo obrátí, tak určitě nemáme problém. Občas zavolají kamarádi s prosbou o pomoc, jak jsme dělali to či ono. V tom jim rádi pomůžeme.“*

6.3 Případová studie 2 – Divišovi

Renatě po narození diagnostikovali retinopatii nedonošených. Jejím současnému manželovi Josefovi pigmenty na sítnici. Oba jsou tedy od narození nevidomí. Josef při dobrých světelných podmínkách rozezná obrysy. Renata i Josef navštěvovali stejnou mateřskou i základní školu pro zrakově postižené. Josef je o dva roky starší a chodil do o dvě třídy vyššího ročníku, s Renatou se znali, ale neměli se příliš v lásce. Renata pak byla od 5. ročníku základní školy integrována do základní školy běžného typu. V té době ještě nebyla integrace běžnou záležitostí. Paní učitelky z její třídy se snažily rychle naučit Braillovo písmo a jinak jí uzpůsobit podmínky ve třídě o dvaceti žácích. Renata musela dohnat hodně učiva a neměla k sobě asistenta, který by ji provázel, přesto je dnes za tuto možnost ráda. Po ZŠ pokračovala na SŠ se zdravotnickým zaměřením a následně na VŠ obor Pedagogika a sociální právo. Josef po absolvování ZŠ vystudoval SŠ pro zrakově postižené obor technik administrativy. Po vysoké škole Renata vystřídala různá zaměstnání. Pracovala jako masérka v chráněné dílně, vychovatelka štěnat vodících psů, fundraiser pro neziskové organizace a přepisovala audio nahrávky. Nyní je zaměstnána jako fundraiser a průvodkyně na výstavě. Josef byl po střední škole zaměstnán jako technik administrativy, potom pracoval nějakou dobu jako masér, jelikož má masérský kurz. V současné době je technikem a prodejcem v sociální firmě.

Renata se ve dvaceti letech seznámila se svým prvním manželem Karlem, který byl v té době dva roky nevidomý. Přestěhovala se s ním do města v Čechách, kde spolu bydleli a také se vzali. Přestože už spolu začali plánovat potomka, Karel si našel novou přítelkyni a tím jejich vztah skončil. Po necelém roce od ukončení vztahu se Renata dala dohromady s Josefem, kteří měli společné kamarády a našli si k sobě cestu. Po půl roce chození na dálku se Josef přestěhoval do Čech za Renatou. Po třech letech se vzali a po dalším roce se jim narodil syn Vojtěch. S ním se později přestěhovali zpátky na Moravu kvůli zaměstnání a přátelům. Nyní plánují další miminko.

6.4 Rozhovor 2- Divišovi

1. Myslíte si, že se partnerství a rodičovství osob se zrakovým postižením nějak liší od partnerských a rodičovských vztahů intaktní (běžné) společnosti? „Jako určitě se liší, děti nás třeba mají pořád v merku, kde jsme, kam jdeme, kde se pohybujeme a taky jsou asi mnohem zodpovědnější. Třeba Vojta teď vysvětloval kamarádovi, aby neskákal z velké výšky,

že si to nepřejeme a ten stejně skočil a Vojta mu pak strašně nadal, že to se nedělá a že mamka s tatškou na to nevidí.

2. Jaké jste měli koníčky v době, kdy jste ještě neměli děti a jaké máte nyní, jsou spíše společné či naopak? Měli jste a máte společné přátele? „Tak společný jsme měli a máme s manželem cestování, jezdíme na čundry. Manžel hodně počítače, já tedy dříve výchovu těch štěňat, občas píšu povídky, fejetony a tak. Společně se snažíme tak nějak kulturně žít. A společné přátele určitě máme, i vidící i nevidomý, tak půl napůl.

3. Jak dlouho jste plánovali společné bydlení, sňatek či rodičovství? „Tak já jsem se bála jít do toho znova. Jsem si myslela, že ten první bude na celý život a ono ne. Ale tak jo, řekli jsme si, že já děti chci a on vlastně taky, takže jo, asi jsme to plánovali. Tak to šlo nějak postupně a vyšlo to.

4. Jaké byly reakce okolí či společnosti (rodina, kamarádi, lékaři, ...) na plánování Vašeho rodičovství a po narození potomka/ů, změnil se jejich přístup postupem času? „Naši se hned ptali, jak to budeme zvládat a tatka už přemýšlel, jak k nám nastěhuje na nějakou dobu mamku. Ale já jsem jim řekla, že se mají přijet podívat až po čtyřech dnech, co budeme doma, ať se trošku aklimatizujeme. No a pobýli pár dní a odjeli. Tatka nám tam tu mamku chtěl nechat, ale já jsem mu řekla, ať si ji odveze, že všechno zvládneme. Z manželovy strany to trošku drhlo, maminka se nemohla popasovat s tím, že nemá partnerku 90 – 60 – 90, bystrozrakou s fárem a že má jenom mě, ale tak už to vzdala a po pěti letech jsme si k sobě našli cestu. Taky předtím říkali, že jsem sobecká, že chci děti a teď je z Vojty nadšená. A v nemocnici v klidu, jako přišli se na nás podívat, jak to dělám, ale všechno bylo v pořádku a pustili nás po čtyřech dnech domů.

5. Bylo nějaké riziko přenosu zrakového postižení na děti? Byli jste na genetickém vyšetření? „Tak byli jsme na genetice, podstoupili jsme různý vyšetření, ale tak jsme si řekli, že i kdyby bylo dítě zrakově postižený tak víme, že ho chceme. Existuje škola pro zrakově postižený a asi by jsme to nějak zvládli.“

6. Vyzkoušeli jste si předem péči o dítě např. u jiných nevidomých rodičů či jinde? „Ne to ne. Já mám vlastně mladší sestru, o kterou jsem se starala, takže jsem věděla co a jak. No a manžel byl vlastně hozenej do vody a naučil se plavat. Jako normálně nosil v šátku, přebaloval.

7. Plánovali jste předem, kdo Vám bude pomáhat? V jakém období a v čem jste potřebovali pomoc? „Jediný, co jsem si zjišťovala dopředu, bylo, že jsem chtěla dulu u porodu. Já jsem s ní začla komunikovat od 6. měsíce těhotenství a ona mě právě naučila vázat

šátek a vysvětlovala mi i látkový plínky, jak se co používá a tak... a kamarádi taky pomáhají, třeba malýmu stríhají nehty.

8. Snažili jste se získat nějaké informace o rodičovství osob s postižením zraku? Získali jste je a kde? „Hm...ne, já jsem říkala, že to číst nebudu, že to nechám na intuici.“

9. Využíváte či jste využívali nějakých služeb pro lidi s postižením zraku (průvodce, osobní asistent, apod.)? „Dříve jsme využívali, ale neměli jsme s tím dobré zkušenosti, jedna chtěla moc peněz a druhá kradla. No ale od ledna jsme začali využívat osobní asistenci. Dělá ji kamarádka, která je vidící, pedagožka, má taky dvě děti a jsme spolu skoro furt. Tak jsem si pak zažádala o osobní asistenci a ono to vyšlo. Takže teď k nám dochází asi na dva dny v týdnu, podle potřeby. Využívám ji k malýmu, pomáhá s kreslením, vystřihováním, tříděním oblečení apod. Když jsme ještě bydleli v Ústí, tak jsem takhle vlastně nikoho k ruce neměla, jako kamarády jo, ale záviděla jsem lidem, co měli takhle nepřetržitě k ruce někoho. Museli jsme spoléhat sami na sebe.“

10. Jakým způsobem, stylem se snažíte vychovávat své dítě/děti? „Tak já používám takovej princip samo-hlídání, kontinua, nechávám to na něm a na sobě a prostě si věříme. Mluvím s ním jako s parťákem, ne jako s nesvéprávným člověkem. Takže ve třech letech se třeba se mnou naučil krájet ostrým nožem, prostě mu vše vysvětluju a on ví, co může a co ne.“

11. Máte nějaký systém rozdělení péče o děti a domácnost? „No tak systém, já jsem uspávač, já jsem budič, hlavní umývač, ale systém jako takovej žádný nemáme, doplňujem se. Každý vaříme něco jinýho, manžel umí třeba rovně krájet chleba a dělá výborné ryby. Malýho vyzvedáváme ze školky střídavě podle práce.“

12. Jak prožíváte své rodičovství? „Přináší nám to takový uspokojení, že člověk není sám a prostě tady po sobě někoho zanechá. Člověk musí být obrovsky zodpovědný, věci dotahovat do konce, nenechávat po sobě binec a tak.“

13. Jak přijímá Vaše dítě to, že nevidíte? Pomáhá Vám v něčem? Snaží se toho někdy zneužít ve svůj vlastní prospěch? „Jéje, tak určitě pomáhá v různých případech s hledáním předmětů, po cestě, když někam jdeme, v obchodě mi přečte cedulky, nemá problém říct, když mám třeba na tričku flek nebo když, nebo když někdo hladí naše vodící psy, tak lidem říká, aby je nehladili, že se nejdříve musí zeptat a tak. No a to víte, že toho někdy zkusí, třeba sní večer čokoládu, kterou mu řeknu, že smí sníst až ráno nebo řekne, že je tady a přitom je někde jinde. Ale žádný velký lumpárny, to většinou poznáme a on ví, že ho pak bude hryzat svědomí. A přijímá to, myslím, normálně, on ví, že ho máme rádi, že se za něj postavíme.“

14. Děláte, či jste již udělali něco pro další osoby s postižením zraku, které by se chtěly stát rodiči či rodičům se zrakovým postižením? „Tak já jsem před časem zřídila emailové konference, do kterých se vlastně dostanou jen rodiče na doporučení moje nebo administrátora. Jsme vlastně taková uzavřená komunita rodičů a vzájemně si předáváme rady. Jsou tam většinou maminky ale i jeden tatínek a vidící maminka, která má nevidomého partnera, tak aby věděla, jak má ukázat tu péči o dítě.

6.5 Případová studie 3- Pancovi

Monika i Pavel chodili do stejné mateřské a později i základní školy pro zrakově postižené. V té době se však neznali, jelikož Pavel byl o čtyři roky starší a tedy ve vyšším ročníku. Oba však pobývali již od MŠ na internátu. Monika častěji vzhledem ke špatným rodinným vztahům, Pavel jezdil na víkendy domů. Oba také pokračovali ve studiu na střední škole pro zrakově postižené, obor Masér sportovní a rekondiční. Oba měli pár lásek s nevidomými spolužáky na základní škole. Pavel vždy toužil najít si vidící dívku s bytem a autem. Jeho sen se však nesplnil. Seznámil se s Monikou na oslavě narozenin společného kamaráda. Tehdy bylo Monice sedmnáct a Pavlovi jednadvacet let a začali spolu chodit. Po třech letech vztahu Monika zjistila, že je těhotná a proto ihned začali plánovat společné bydlení a svatbu. Pro bydlení si vybrali menší město, kde žijí v bytě 3 + 1 dodnes. Pavel si našel zaměstnání jako masér a i když vystřídal pár občas i vzdálenějších firem, tuto práci vykonává stále a nyní v místě bydliště. Monice se synem Pavlem chodila vypomáhat asistentka, jelikož neměla dostatek zkušeností, ale také aby si odpočinula. Pár měsíců po porodu Monika zjistila, že je opět neplánovaně těhotná. Po porodu dcery Aleny opět využívala pomoci asistentky. Také se jí podařilo příležitostně si přivydělávat jako masérka a až děti začaly chodit do mateřské školy, začala opět studovat střední školu, kterou musela kvůli těhotenství přerušit. Po Maturitě začala pracovat jako masérka. Po pár letech Monika potřetí otěhotněla a narodil se syn Štěpán. V současné době je Monika na rodičovské dovolené a občas si přivydělá jako masérka. Jednou týdně dojíždí do 30 km vzdáleného většího města do organizace, která se snaží o aktivizaci mladých lidí s postižením. Její manžel Pavel stále pracuje jako masér. Nejstarší syn Pavel chodí již na druhý stupeň základní školy, jeho sestra Alena navštěvuje první stupeň základní školy. Nejmladší syn Štěpán je ještě kojenný a právě začíná ložit. Rodiče stále využívají osobní asistenci a to dle aktuálních potřeb.

6.6 Rozhovor 3- Pancovi

1. Myslíte si, že se partnerství a rodičovství osob se zrakovým postižením nějak liší od partnerských a rodičovských vztahů intaktní (běžné) společnosti? „Já si myslím, že určitě ano. Je to určitě o tom, že je to mnohem složitější a náročnější, i když třeba člověk, než tu rodinu založil, si to nechtěl připustit a říkal si, že to bude v pohodě a že chtěl za každou cenu žít jako zdraví lidé. Což jako nelituju toho, je to úžasné ale taky neskutečně náročné, v tom si myslím, že je to jiné. Ti lidi kolikrát nemusí řešit to, co my musíme řešit. Já jsem si vždycky dělala srandu, že jsme slepí a říkala jsem no a co, ale do té doby než se nám narodili děti, teď už to neříkám. Ale paradoxně si myslím, že to má velkou hodnotu, protože si myslím, že hodně vydržíme, jako psychicky. Myslím, že máme jeden z hodně velkých darů, že to mnoho párů nemá, ani vidících ani nevidících, že jsme prostě odolní a hodně toho dáme, když vidím, kolik je párů líných něco řešit a překonat, tak že je to náročné, ale že to má hodnotu. Jenom nakrmit to miminko je neskutečně náročné. Všechno než si kolem člověk udělá, jak dávkovat léky, vůbec obstarat aby člověk vypadal sám pěkně natož ještě pěkně pooblékat ty děcka. Jako nebudu lhát, je to neskutečně náročné, někdy proplakané a propocené. Ale zase hodnotné, vlastně jsme takovým vzorem pro lidi, kteří se vymlouvají, že nemůžou mít děti, že je na ně špatná doba a nejsou peníze a všechno je takové nejisté.“

2. Jaké jste měli koníčky v době, kdy jste ještě neměli děti a jaké máte nyní, jsou spíše společné či naopak? Měli jste a máte společné přátele? „Já si myslím, že se to moc neliší, že oba jsme rádi chodili na procházky. Ale tak s přibývajícím věkem a počtem dětí již nejsou tak dlouhé a dobrodružné. Musíme už i přemýšlet a dávat pozor na to, aby to bylo bezpečné kvůli děckám. Ale i tak chodíváme ven, i tam kde to neznáme, a když zabloudíme tak to nevadí, se zeptáme. Je to takové opatrnější, bych řekla...no a přemýšlím...oba jsme měli rádi hudbu a to hodně, to si myslím, že nám zůstalo a to mají i děcka rádi. Vlastně hrajem s manželem oba na klavír, kytaru a trošku i flétnu. A společné přátele určitě máme, myslím si, že postupem času se to mění, ale pár nám jich zůstalo. Jako takový ti opravdoví jsou nevidomí a takový ti jako na pokec nebo občas tak spíš vidící.“

3. Jak dlouho jste plánovali společné bydlení, sňatek či rodičovství? „Tak my jsme neplánovali ani jedno naše dítě. A to společné bydlení a sňatek bylo tím, že jsem otěhotněla, tak jsme to museli začít všechno řešit.“

4. Jaké byly reakce okolí či společnosti (rodina, kamarádi, lékaři, ...) na plánování Vašeho rodičovství a po narození potomka/ů, změnil se jejich přístup postupem času? „Tak teda některé reakce nebyli hezké, byli tam takové obavy, že dva nevidomí čekají miminko.“

Jako lidi si většinou myslí, že nám s tím bude chodit někdo hodně pomáhat a že stejně máme asistentku, ale přijde mi, jako by znevažovali tu naši snahu. A to že máme asistenci, to je přece přirozené a normální, že ten zrak je potřeba, protože kdyby nebyl, tak jsou slepí všichni. A když si člověk přizná, že chce mít ty děti v pořádku a že mu to není jedno a že ty síly jsou omezené tak si myslím, že si tu asistenci opravdu pořídí. Rodina víceméně reagovala jako s obavami, že budou muset pomáhat a takové. Kamarádi, ti, si myslím, že nás tak jako obdivovali, protože jsme byli jedni z prvních, kdo takhle čekal a že jsme je i inspirovali a všichni nás tak nějak následovali. Že jsme jim, si myslím, dodali hodně odvahy, že to jde. A z hlediska zdravotního personálu, si myslím, že tam byli celkem v pohodě, jako určitě to pro ně bylo nové, ale tak snažili se.“

5. Bylo nějaké riziko přenosu zrakového postižení na děti? Byli jste na genetickém vyšetření? *„Byli a teď, když jste se na to zeptala, tak jsem si vzpomněla, že vlastně moje gynekoložka mi řekla, ať jdu na tu genetiku a že když by se zjistilo, že Pavlík bude slepý, že by se měl jako zavčasu zlikvidovat a že bych si to miminko měla nechat vzít. Tak já jsem řekla té paní doktorce, že se likvidují odpadky a ne malé děti a Pavlíka jsem si nechala a řekla jsem jí, že i kdyby byl slepý tak si ho nechám. Ale stejně tam nebylo to riziko, ale moji sourozenci, jim se může stát, že se jim narodí miminko nevidomé. Zatím děti mají a je všechno v pořádku.“*

6. Vyzkoušeli jste si předem péči o dítě např. u jiných nevidomých rodičů či jinde? *„No vyzkoušeli jsme si, jeli jsme k jednomu manželům, a ti nám vlastně všechno povykládali, co a jak a mohla jsem si i vyzkoušet na panence, jak se miminko obléká. V Tyfloservisu jsem si zkoušela desetitýdenní miminko přebalit, takže jo, zkoušela jsem si to, takže jsem trošku už věděla.“*

7. Plánovali jste předem, kdo Vám bude pomáhat? V jakém období a v čem jste potřebovali pomoc? *„No, ani ne, protože jsme bydleli ve větším městě. A pak jsme se přestěhovali sem a obrátili jsme se na charitu, protože taky ani nikdo jiný není. A pak vlastně od doby, co je možno si platit i soukromé osoby, tak už někdy spolupracujeme i s nimi. Jenže to jsou většinou lidé, kteří sem začnou chodit, ale pak si práci najdou a už nemohou pokračovat. Takže ta charita se osvědčila tak nejlíp, protože je to prostě organizace, která trvá a vždycky někdo z těch lidí sem přijde. Ale už máme konkrétní lidi, co s nimi spolupracujeme těch dvanáct let, co tady bydlíme.“*

8. Snažili jste se získat nějaké informace o rodičovství osob s postižením zraku? Získali jste je a kde? *„Ano, několikrát jsme byly na návštěvě u těch nevidomých manželů, takže vlastně tam. A ti nám poskytli i takovou útěchu, že to vlastně jde a že se nemáme bát, protože nás hodně lidí strašilo, že je to blbost, aby nevidomí měli miminko.“*

9. Využíváte či jste využívali nějakých služeb pro lidi s postižením zraku (průvodce, osobní asistent, apod.)? „Určitě ano. Vždycky, když se narodilo miminko, tak intenzivněji. Že třeba, když se Pavel narodil, tak to bylo každý den, na dvě hodiny nebo na tři. Potom, když třeba Alenka, já jsem ty děti měla hodně po sobě, takže to taky každý den. Potom trochu odrostli a začali chodit do školky, tak třeba jednou nebo dvakrát v týdnu na pár hodin Pak jsem zjistila zase, že na to nestačím, tak jsem si to zase zintenzivnila, pak jsem měla zas období, kdy to bylo v pohodě, tak chodila zase málo. A teďka když máme tři děti a hlavně Štěpánka, tak chodí kromě pátku vlastně každý pracovní den. Já nejsem zrovna člověk, kterýho by bavilo žehlit, vařit, uklízet, prostě lítat kolem domácnosti. Bavi mě číst a teď se učím na ty přijímačky a potřebuju si i odpočinout.“

10. Jakým způsobem, stylem se snažíte vychovávat své dítě/děti? „Takový společný cíl s manželem máme, aby z nich vyrostli hlavně pracovití a hodní lidi. Snažíme se hodně o to, aby měli nějaké kroužky, aby nebyli prostě bezprizorní, protože přece jenom si myslím, že těch aktivit, které můžeme dělat je jakoby méně. No a je fakt, že naše děti mají víc kroužků než spolužáci, ale zase si myslím, že jim to neublíží. Taky se snažíme, aby neměli všechno, co si řeknou. No a taky mám pocit, že někteří lidi mají takové tendence si z dětí dělat tak trošku jako vodící psi jo a to si dávám za cíl, že bych nechtěla zneužívat nebo využívat toho, že by nám měli nějak přemrštěně pomáhat. Je to hodně citlivá věc a chtěla bych, aby to nebylo přehnané a pomáhali nám prostě rádi, no, ne že musí a za každou cenu. Že i někteří zdraví lidé si myslí, že nám ty děti vykompenzují zrak, ale tak to úplně není, jsou to naše děti a je potřeba si na to dávat pozor.“

11. Máte nějaký systém rozdělení péče o děti a domácnost? „Myslím si, že ne. Manžel je šikovnější na to, chodit s dětmi ven, na procházku, má lepší orientaci po venku. On to má dané, jako takový dar. Já to mám takové vydřené, že se to musím prostě naučit. No a spíš se starám o děti, vyperu, vyžehlím, vařím.“

12. Jak prožíváte své rodičovství? „Jak kdy, někdy je to hodně krásné, někdy hodně náročné. Já bych řekla, že je to krásné a jsem za to moc ráda, že můžeme mít rodinu ale někdy je to hodně náročné. Ale nedokážu si představit že bych tu rodinu neměla, bylo by to hrozně prázdné, bez dětí.“

13. Jak přijímají Vaše děti to, že nevidíte? Pomáhají Vám v něčem? Snaží se toho někdy zneužít ve svůj vlastní prospěch? „Já si myslím, že nám hodně pomáhají, ale je důležité toho nevyužívat moc. Někdy říkají, že je jim to líto, že nevidíme. A někdy se snaží toho využít ve svůj prospěch. Třeba mi kdysi Pavel řekl, že nejedl bonbon a snažil se ho potichu jíst a nedošlo mu, že já z něj cítím tu vůni toho bonbonu. Tak doufejme, že to v pubertě bude

dobré, no. Když byli menší tak si myslím, že si to potřebovali ošahat kam až můžou, ale že se nám spíš fakt snaží pomáhat a doufám, že to tak zůstane, no.“

14. Děláte, či jste již udělali něco pro další osoby s postižením zraku, které by se chtěly stát rodiči či rodičům se zrakovým postižením? *„Já si myslím, že jsme je právě inspirovali hodně. Jak známí čekali, tak nám různě volali, jak jsme dělali to a to a my jsme se jim snažili poradit.“*

6.7 Případová studie 4 – Prokešovi

Marie a Jan se seznámili Tyflocentru přes kamarádku, postupně se spolu poznávali a potkávali se častěji a začali spolu chodit. V té době ještě Marie navštěvovala vysokou školu, proto za sebou museli dojíždět. Po půl roce si našli podnájem ve městě, kde Marie studovala do doby, než dokončí doktorské studium a Jan si najde zaměstnání. Jan se však rozhodl pracovat z domova jako OSVČ a dodnes se mu v podnikání daří. Marie dostudovala a také brzy našla práci v charitě. Po té se přestěhovali do vlastního bytu a po nějaké době se jim narodil syn Marek. Na mateřské i rodičovské dovolené s ním zůstala Marie ale i Jan se mohl do výchovy více zapojit, jelikož pracoval z domova. V současné době Marie pracuje v organizaci, pomáhající lidem s tělesným postižením a Marek navštěvuje mateřskou školu. Další děti neplánují ze zdravotních důvodů.

6.8 Rozhovor 4 – Prokešovi

1. Myslíte si, že se partnerství a rodičovství osob se zrakovým postižením nějak liší od partnerských a rodičovských vztahů intaktní (běžné) společnosti? *„Tak záleží, jak se to vezme, z mého pohledu se nemusí lišit. Z pohledu vidoucích se samozřejmě liší už jenom z toho důvodu, že nevidíme. Ale jinak ty potřeby a všechno je jakoby stejný, možná by se mohlo lišit tím, že používáme jiný pomůcky, ale to podle mě až tak o tom není. Myslím, že ty potřeby jsou stejné.“*

2. Jaké jste měli koníčky v době, kdy jste ještě neměli děti a jaké máte nyní, jsou spíše společné či naopak? Měli jste a máte společné přátele? *„No tak koníčky, jaké jsme měli, tak víceméně četba, to mi zůstalo, spinning, to mi taky po krátkém přerušení zůstalo. Tak vzhledem k tomu, že jsme tady bez rodičů, tak se musíme dělit o hlídání, takže tím pádem je to trochu rozdílné, ale společnou máme třeba tu četbu, že si třeba o tom povídáme a tak. No a*

přátele máme některý zvlášť, některý společný, ale víceméně to funguje, že já znám manželovy přátele a manžel zná zas moje. Třeba je ani neznáme osobně, ale víme o tom. “

3. Jak dlouho jste plánovali společné bydlení, sňatek či rodičovství? *„No plánovali, tak ono to jde postupně, že jo. Samozřejmě, že se člověk nejdřív seznámí, pak spolu nějakou dobu chodí, že, já jsem taky dělala školu, takže to muselo být ovlivněno i tou školou no a tak to postupně tak vyplývalo, no. Samozřejmě, věděli jsme, že chceme rodinu, věděli jsme, že chceme postupně se vzít, postupně spolu bydlet, no a tak to postupně z toho vyplývalo. Nedá se říct, jak dlouho. Prostě nejdřív jsme se seznámili, pak jsme za sebou dojížděli, pak jsme zjistili po půl roce, že to je nereálný, tak jsme si našli podnájem, na tom jsme bydleli, než jsem dodělala školu, než jsme sehnali nějakou tu práci. A jak jsme ji našli, tak jsme postupně plánovali bydlení, miminko, ono to tak všechno do sebe zapadlo. “*

4. Jaké byly reakce okolí či společnosti (rodina, kamarádi, lékaři, ...) na plánování Vašeho rodičovství a po narození potomka/ů, změnil se jejich přístup postupem času? *„Tak kamarádi mě většinou přáli, takže takhle jako blízké okolí, neměla jsem jako vyloženě problém. No jako s lékaři, co se týká plánování miminko, tak můj pan lékař byl nadšený a přál nám to. Pak už to bylo horší po narození, protože zjistili, že jsme vlastně dva nevidomí a máme dítě, tak tam to teda bylo hodně špatný, hodně, hodně velký problém. Docela mi dělali velké problémy, takže tam to vůbec nebylo hezké. Sestry se mně ptávaly, jak poznám, jestli je láhev plná, jak poznám, jestli je dítě pokakané, jestli u nás někdo bude, kdo nám bude pomáhat. Pořád vyzvídali, to bylo jako hodně špatné, takové nejhlupejší období a nechápali to. “*

5. Bylo nějaké riziko přenosu zrakového postižení na děti? Byli jste na genetickém vyšetření? *„My jsme to nezkoumali. My jsme původně o genetice uvažovali, ale pak jsme to prostě nezkoumali. Pak jsme se rozhodli, že stejně miminko mít chceme, pokud zrakové postižení mít bude, tak nám to vadit nebude. Prostě jsme to brali, že jsme dva nevidomí a že budeme schopní to dítě vychovat. K poměru, když vidím, jak se vidoucí společnost chová k nevidomým dětem a jak jim nic nedovolí dělat, tak jsme věděli, že my na to máme trošku jiný názor, tak jsme prostě věřili tomu, že se to dítě u nás bude mít dobře. A když žijeme my, tak vlastně může žít i to dítě v pohodě. A o jiných postiženích jsme nepřemýšleli, takže víceméně jsme do toho šli bez genetiky. Prostě jsme nechtěli, stejně vám to neřeknou přesně a zbytečně akorát člověka vynervujou, bude postupovat různé vyšetření a výsledek může být úplně jiný. “*

6. Vyzkoušeli jste si předem péči o dítě např. u jiných nevidomých rodičů či jinde? *„Takhle, trošku jsem se s tím setkala, ale že bych měla možnost vyzkoušet si péči, to bohužel ne, i když jsem o to docela stála, ale zrovna nebyl nikdo nevidomý, kdo by měl dítě. Ale jako*

když jsem byla těhotná, nebo když už to bylo jasné, tak už většinou měli starší děti, ale jako jo, setkala jsem se s tím, takže o něčem jsem už představu měla nebo nebylo to úplně, že bych nevěděla, do čeho jdu. Jako setkala jsem se s tím, mám nevidomý kamarády, kteří už mají třeba tři děti, tak to nebylo pro mě jakoby cizí. Věděla jsem, že to jde, věděla jsem třeba už trošku, jak se má vést kočárek, jenom jsem si potřebovala vyzkoušet, jak to funguje v praxi. “

7. Plánovali jste předem, kdo Vám bude pomáhat? V jakém období a v čem jste potřebovali pomoc? *„Takhle, plánovali jsme, hledala jsem a našla jsem si paní na pomáhání, byla u nás vlastně přes dva roky, ale pak jsem ji bohužel musela propustit, protože už to bylo takové náročné. Začala mi zasahovat do rodinných a výchovných věcí, mě to vadilo a nenechala si vysvětlit, že se to nedělá, že to takhle nechci. A mluvila za zády o mně s cizími lidmi, se kterými neměla. Třeba jsem dávala dítě do předškolního zařízení, jejím úkolem bylo dítě vyzvednout, obléknout a přivést domů a ona při tom oblékání rozmlouvala s učitelkou o chování mého dítěte, přitom já jsem tam každé ráno docházela, tak to ta učitelka mohla řešit se mnou. A když jsem jí vysvětlovala, že to nemá dělat, že se mi to nelíbí, že já jsem zákonný zástupce, tak z toho byl hrozný problém a pro mě to bylo jako takový porušení osobní důvěry a mého soukromí a paní si to nenechala vysvětlit, takže jsem ji prostě vyhodila. S takovým nedůvěryhodným člověkem já nemůžu spolupracovat. Že občas se vyskytnou, teď jsem to taky zažila u jedné asistentky na jednom kroužku, kdy se snažili přes asistentku navázat jakoby nějaké větší povídání, protože mé dítě je živé jo a oni mají všichni pocit, že když je živé, tak že musím mít problém automaticky já. Takže se snaží různě navazovat ty kontakty a asistentka vlastně jim řekla, že ne, že maminka to zvládá, maminka je v pohodě a že v tom problém nevidím a tím skončili. Takže to je trošku nebezpečné, takže jsem ráda, že mám takhle důvěryhodného člověka v tomhle směru. To se nesmí, to je profesionální chyba ze strany asistenta. Potřebovala jsem pomoc určitě s těhotenstvím, kdy moje představa byla o tom, že se to jakoby předem, ne že naučím, já vím, že miminko je něco jiného, než panenka, ale kdy jakoby aspoň dostanu do ruky, jak to dělat. To znamená, jak se dělá to přebalování, jak to oblíkání, jak se drží ta panenka jo, pak časem to miminko, při koupání. Já vím, že je to rozdíl, ale aspoň ten grif. A bohužel jsem moc nenacházela pochopení v tom, aby mi to někdo vysvětlil, aby mi někdo strčil do ruky tu pannu, aby mi někdo ukázal zapnout tu autosedačku. Jako kdybych tehdy neměla jednu známou, škoda, že ještě neměla miminko, teď už má dvě, tak by to bylo v pohodě, ta by mi to určitě ukázala*

Tak ta se mi věnovala a ukázala mi všechno, ale když jsem to chtěla po jedné porodní asistenci, která jakoby ke mně docházela, tak ta mi řekla, že panenka není miminko, tak mě to tehdy strašně mrzelo, protože to vím, ale chtěla jsem se to jak kdyby prostě naučit, takže to

bylo jedno období, pak jsem hodně potřeboval právě po porodu takovou tu psychickou podporu. Takovou tu jakoby, že mě někdo podpoří v tom, jak se ty lidi dívají a právě ze strany těch lékařů a zdravotních sester, prostě psychickou podporu.“

8. Snažili jste se získat nějaké informace o rodičovství osob s postižením zraku? Získali jste je a kde? „No snažila, tak já spíš jsem třeba byla na té konferenci nevidomých maminek (pozn. viz rozhovor 2 – otázka 14), takže tam co jsem se dočetla no a pak od těch kamarádů no, to jo, ale že bych se vyloženě nějak jakoby snažila aktivně nebo vyhledávat. Spíš obecně o rodičovství, to ano, ale s tím zrakově, to sem jako tak nějak, jako víceméně jsem se snažila, jak jsem říkala, ale prostě nepodařilo se to, tak jak jsem si představovala. Takže jsem to pak už neřešila.“

9. Využíváte či jste využívali nějakých služeb pro lidi s postižením zraku (průvodce, osobní asistent, apod.)? „Ano, tak dřívější asistentka ke mně docházela nejdříve denně, pak třikrát týdně, ale teď mám novou a už jsem si stanovila jiná pravidla. Tady tahle ta už dochází jen tak jednou týdně a spíš ji používám na nějaké volnočasové aktivity a většinou se snažím být u toho, až na pár výjimek, abych to prostě mohla zkorigovat a nevystavovat se těmhle těm nepříjemným situacím, protože pro mě to bylo opravdu, když to řeknu, zraňující zážitek a dávám si na to velký pozor. Protože já jako rodič jsem byla naprosto obejitá.“

10. Jakým způsobem, stylem se snažíte vychovávat své dítě/děti? „Co nejlépe! Víceméně co se týká toho zrakového postižení, tak takhle, samozřejmě tam je, netajím to, na tom jsme se taky neshodly s mojí bývalou asistentkou. Ona mi tvrdila, že mám své zrakové postižení před svým dítětem co nejdéle tajit a hrát to do autu. S čím já jsem samozřejmě nesouhlasila, že já jsem jako typ člověka, který hned, narovinu a otevřeně a navíc to dítě si to uvědomovalo samo, já jsem nemusela nic říkat. Že prej mě tím bude miň zneužívat, což mi přišlo jako hloupost, podle mě on to moc dobře ví a dělat ze sebe hloupýho nenechá. Takže víceméně jsem to netajila, takže to bylo první taková zajímavá myšlenka. A takhle, samozřejmě ten fakt tu je, pokud se setkáme s něčím, že nevidím, tak to otevřeně tomu dítěti řeknu, já tohleto nevidím, tohleto nejde, nebo ano, můžeme tam jít, ale nevidím na to, budu potřebovat, abys mi s tím pomohl. Pomůžes – nepomůžes, jo nějak se domlouváme, ale nějak že bych prostě byla takovej typ maminky, uklízej si hračky, ať ti na něco nešlápnu, to ne. Já jsem spíš typ maminky, že mu to řeknu, já na to nevidím, pokud to bude na zemi, může se stát, že ti to rozšlápnu, pak nebreč. Ale holt já si musím dávat pozor, dítě si musí dávat pozor, je to jakoby vzájemný, není to jenom o něm, ale taky ne jenom o mě. Takže jakoby já tu nevidomost beru jako, že je, je tady jako součást, ale nijak ji nevyzvedávám, nevyhledávám nějaká specifika, prostě je to fakt, kterej tady je a s tím faktem pracujeme, když na to přijde. Ale

nevyzvedávám, to, nesnažím se na to poukazovat, prostě snažím se ho vychovávat co nejvíc normálněji, jak to jde. “

11. Máte nějaký systém rozdělení péče o děti a domácnost? „Jo, víceméně jo, protože manžel pracuje z domova, takže víceméně to funguje tím způsobem, že třeba přes týden se hodně stará o nádobí, vyskládá, naskládá myčku, zajde pro obědy, protože bereme obědy z jídelny. Třeba dnes mám dlouho práci, tak vyzvedává syna ze školky. Co ještě...třeba, co se týká vysávání pokojů a takových věcí, pak má na starosti platby přes účet, placení inkas a já nevím, co k tomu ještě všechno patří. No a já mám na starosti zase třeba, když jsem v práci, protože máme školku tady kousek, tak já dítě přivedu do školky ráno, když jsem tady v práci, odvedu ho, já nevím, nákupy je moje doména. Potom samozřejmě takový to starání se o oblečení, jakoby mě, manželovi, dítěti, pak taky praní a tak. Takže máme to rozdělený, víceméně tyhle ty práce.“

12. Jak prožíváte své rodičovství? „Naplněná a jsem spokojená. Hezky, si myslím, někdy je to náročné, někdy jsem unavená, někdy si říkám pane bože, stojí mi to za to, ale jako objektivně jsem spokojená a jsem ráda, že to tak je. Já jsem to vždycky chtěla, takže... a manžel je taky spokojený, jako někdy je taky trošku unavený, ale to je přirozený, ale myslím si, že objektivně je taky rád.“

13. Jak přijímají Vaše děti to, že nevidíte? Pomáhají Vám v něčem? Snaží se toho někdy zneužít ve svůj vlastní prospěch? „Pomáhá nám hodně. Samozřejmě jako přijímá to, víceméně to vnímá od malička. Teď už to konečně bere jako by tak, že to umí pojmenovat, umí s tím pracovat. Já myslím, že on sám to vnímá docela dobře. Já si myslím, že největší problém je s okolím. Jakoby s lidma z okolí zdravýma, si myslím, že je to větší problém. On nás bere jako plnohodnotný rodiče, maminku a tatínka, který miluje, se kterým je spokojený, který by nevyměnil ani za nic na světě, zatím teda jakoby. Má nás rád. Ze strany syna není problém, ze strany okolí už trošku horší a toho se bojím, aby mu nenabulíkovali, právě ve škole a potom dál a děcka a rodiče, z toho mám daleko větší strach, protože on je naprosto v pohodě, pomáhá. Třeba teď spolu kapeme imunitní kapky, tak si napočítá tu dávku, když mu řeknu. Takže z jeho strany problém není. Ale samozřejmě, je to dítě, všechny děti se snaží zneužít a samozřejmě je to o tom, že si ty děti hledají tu nejjednodušší cestu, takže samozřejmě, tím pádem, maminka nevidí, tak já si to schovám, ona to nenajde. Ale on to nemyslí zle, jako tak, že maminka nevidí, tak já to budu dělat naschvál, ale je to takový bezelstný, že je to nejjednodušší. Jo samozřejmě, když mu bylo něco před třetím rokem, tak mě navedl do sloupu, já jsem se praštila a on se tomu smál. No já jsem taková razantní ve výchově, takže dostal na zadek, pořádnou domluvu, důraznou, pak takový to, že jsem si myslela, že by to neudělal, že

mě tím zklamal, že jsem myslela, že je chytrý kluk a on dělá takový hlouposti. A od té doby mi to neudělal. Ale já z toho prostě nedělám tragédii, jo ten sloup byl problém, ale jsou takový dětský věci, takže je třeba to rozlišit, co je opravdu škaredý a zneužívání a co je jen takovej dětskej podvůdek, kterého se dopustí prostě všechny děti. Je třeba to brát s nadhledem a ptají se na to často lidi. Já si myslím, že to je o vztahu, o tom chování, o tom postoji. Já si myslím, že na to, že jsem nevidomá, má můj syn dost volnosti, dost prostoru, dost prostě všeho, takže si myslím, že k nějakýmu zneužívání, třeba vyloženě škaredýmu nemá důvod. Já ho taky nezneužívám tím, že nevidím, takže on nemá důvod zneužívat toho.“

14. Děláte, či jste již udělali něco pro další osoby s postižením zraku, které by se chtěly stát rodiči či rodičům se zrakovým postižením? *„Tak třeba jim radím v tom, co už jsem sama absolvovala nebo jim poskytnu informace o tom. Samozřejmě, když se někdo rozhodne, tak má mou podporu. Jakoby vyloženě, že bych se angažovala někde, to ne. Spíš jako mám tu rodinu, práci, manžela, domácnost, takže já nemám na nějaké větší angažování jakoby čas. Ale určitě, když mě zavolá nějaká maminka, nebo napíše o radu, tak ji určitě neodmítnu, nebo ráda jí poradím.“*

7 Analýza případových studií a rozhovorů a výzkumná zjištění

Výzkumná tvrzení se potvrdí v tom případě, pokud je ve shodě s tvrzením nadpoloviční většina. V našem případě musí tvrzení souhlasit alespoň u třech rodin.

Tvrzení č. 1:

Rodiče se zrakovým postižením mají alespoň středoškolské vzdělání.

Manželé Janíkovi: David má vysokoškolské vzdělání, Kateřina jen základní, jelikož konzervatoř ze zdravotních důvodů nedostudovala. V současné době však studuje dálkové studium oboru Sociální péče a sociálně výchovná činnost.

Manželé Divišovi: Josef absolvoval středoškolské vzdělání na střední škole pro zrakově postižené v oboru technik administrativy. Renata má vysokoškolské vzdělání v oboru Pedagogika a sociální práce.

Manželé Pancovi: Monika i Pavel mají středoškolské vzdělání ve stejném oboru – Masér sportovní a rekondiční.

Manželé Prokešovi: Marie má ukončené doktorské vzdělání v oboru Speciální pedagogika. Jan absolvoval středoškolské vzdělání na obchodní akademii ve speciální třídě pro slabozraké žáky.

Tři z rodičů mají vysokoškolské vzdělání, čtyři středoškolské. Pouze jeden má základní vzdělání, ale nyní studuje střední školu.

Tvrzení č. 1 se potvrdilo u 3 rodin.

Tvrzení č. 2:

Zejména těhotné ženy se zrakovým postižením se před narozením dítěte snaží sehnat dostupné informace o rodičovství osob s postižením zraku a chtějí si péči o dítě vyzkoušet.

Tímto tvrzením se zabývají dvě otázky rozhovoru, a to otázka č. 6 a 8.

Manželé Janíkovi: Kateřina vyrůstala v rodině s malými sourozenci, proto již věděla, jaké to je starat se o malé děti, přesto si péči vyzkoušela i u rodičů se zrakovým postižením a snažila se něco dozvědět z knih. David informace nesháněl, spoléhal na Kateřinu, že to společně zvládnou.

Manželé Divišovi: Renata se starala o svou o 20 let mladší sestru, věděla tedy co a jak v péči o dítě. Její manžel Josef s dětmi neměl zkušenosti, vše se učil až při narození jejich dítěte. Informace nesháněli, řídili se spíše intuicí.

Manželé Pancovi: Monika i Pavel společně navštívili rodinu s rodiči se zrakovým postižením, kde získali potřebné informace a oporu a vyzkoušeli si tam na panence, jak se dítě obléká. Monika si také mohla vyzkoušet přebalit miminko v Tyfloservisu.

Manželé Prokešovi: Marie se sice setkala s rodiči se zrakovým postižením, ale nemohla si péči o dítě přímo vyzkoušet, jelikož již měli starší děti. Uvádí, že měla nějakou představu, jak o dítě pečovat, jen si ji potřebovala vyzkoušet v praxi. Také se přidala ke konferenci nevidomých maminek (více viz rozhovor č. 2, otázka 14), kde si přečetla pár rad a informací. Dál sama aktivně nic nevyhledávala, o rodičovství obecně četla z knih. U manželů Prokešových musíme částečně zohlednit v tomto tvrzení i otázku č. 7, kde Marie říká, že měla představu, že jí někdo ukáže praktické zacházení s dítětem na panence, když neměla moc možností vyzkoušet si je u opravdového miminka. Nenašla pro to však pochopení u porodní asistentky, což ji velmi mrzelo.

Tři z maminek se snažili získat informace. Paní Kateřina a paní Marie četli knihy o rodičovství. Paní Kateřina, Marie i Monika navštívili rodiny s rodiči se zrakovým postižením, kde získali informace. Pí. Kateřina a pí. Monika navíc i možnost vyzkoušet si zacházení s dítětem. Jediná paní Renata nesháněla žádné informace, jelikož se často starala o svou o 20 let mladší sestru, věděla tedy, jak pečovat o dítě.

Tvrzení č. 2 se potvrdilo u 3 respondentů.

Tvrzení č. 3

Partneři se zrakovým postižením, očekávající příchod potomka, se snaží dopředu zjistit možnosti pomoci u rodiny či asistentů.

O pravdivosti tvrzení vypovídá otázka rozhovoru č. 7.

Manželé Janíkovi: Dopředu nezjišťovali, kdo jim bude pomáhat. Matka Davida je však informovala, že se chce do pomoci zapojit.

Manželé Divišovi: Renata si též dopředu neplánovala, kdo by jí mohl pomáhat, v té době s manželem bydleli daleko od rodiny, přátel měli ve městě jen pár. Zajistila si pomoc dudy u porodu, což je paní, která doprovází ženu při těhotenství, porodu i v období po něm a dodává jí a její rodině zejména psychickou podporu a potřebné informace. Ta jí pomáhala od 6. měsíce těhotenství.

Manželé Pancovi: Monika uvádí, že také neplánovali, kdo jim bude pomáhat, až po přestěhování se a po porodu se obrátili na tamní Charitu a osobní asistenci soukromých osob.

Manželé Prokešovi: Marie s Janem plánovali, kdo jim bude v nové situaci nápomocný, a našli si paní. Ta k nim docházela až po narození syna.

Možnosti pomoci dopředu zjišťovaly jen dva páry, manželé Divišovi, kteří si zajistili dudu a manželé Prokešovi, kteří hledali někoho na osobní asistenci. Manželé Janíkovi věděli, že jim bude nápomocná Davidova matka, další pomoc nehledali.

Tvrzení č. 3 se nepotvrdilo.

Tvrzení č. 4

Rodiče se zrakovým postižením potřebují alespoň občasnou podporu osobního asistenta.

Odpovědi na tvrzení č. 4 nalezneme v rozhovoru v otázce č. 9, částečně i v otázce č. 7.

Manželé Janíkovi: Využívají asistentku přes týden na čtyři hodiny denně již od dvou let prvorozeného syna, kvůli práci pí. Kateřiny.

Manželé Divišovi: Dříve občas osobní asistenci využívali, ale neměli s ní dobré zkušenosti. V současnosti využívají osobní asistenci půl roku, kterou zajišťuje kamarádka rodiny a využívají ji dle potřeby.

Manželé Pancovi: Pancovi využívají asistenci z Charity již 14 let, také ji občas doplnili o asistenci soukromých osob (viz rozhovor 3, otázka č. 7), ti však nejsou spolehlivě na dlouhodobou spolupráci. Osobní asistence se vždy zintenzivnila po narození dětí, službu si regulují podle aktuálních potřeb.

Manželé Prokešovi: Prokešovi využívali osobní asistenci intenzivně přes dva roky nejprve denně, později 3x v týdnu. V současné době využívají pomoci jiné asistentky, jelikož s předchozí měli špatné zkušenosti (viz rozhovor 4, otázka č. 7). Dnes ji potřebují pouze jedenkrát týdně a spíše na volnočasové aktivity dítěte. Paní Prokešová se většinou snaží být u asistence vzhledem k předchozím zkušenostem.

Všechny čtyři rodiny využívali a stále využívají službu osobní asistence.

Tvrzení č. 4 se potvrdilo u všech 4 respondentů.

Tvrzení č. 5

Budoucí rodiče se zrakovým postižením se nesetkávají jen s pozitivními, ale i negativními reakcemi ze stran svého okolí a společnosti.

O Tvrzení č. 5 vypovídá v rozhovoru otázka č. 4.

Manželé Janíkovi: Manželé uvádí, že reakce byli pozitivní i negativní. S negativní se setkali u cizí paní, která si myslela, že jim dítě bude vychovávat někdo jiný. Další negativní byla ze strany matky Davida, která nemohla pochopit, že spolu chtějí mít dítě a nevěřila, že to zvládnou. Zasadila se také o to, aby se Kateřina nemohla starat o své dítě již v porodnici. Porodnice jí jej vozila jen na kojení a u sebe jej mohla mít jen v případě dohledu vidomé osoby. Pozitivní reakce byli z okruhu přátel a rodiny paní Kateřiny.

Manželé Divišovi: Paní Renata popisuje spíše pozitivní reakce z okolí, porodnice i její rodiny. Pouze z manželovy strany se rodina nemohla smířit s tím, že chtějí mít dítě, obávali se, že to nezvládnou. Nyní však již ví, že se o dítě dokážou postarat.

Manželé Pancovi: Manželé Pancovi uvádí obavy ze strany společnosti, že dvě osoby se zrakovým postižením čekají dítě a domněnky, že se jim o dítě bude hodně starat a pomáhat někdo další. Což považují za znevažování jejich schopností, jelikož mají handicap, který je potřeba vyrovnat právě tím, že mohou využít pomoc osobní asistence. Pozitivní reakce uvádí z okolí partnerů se zrakovým postižením, kterým byli inspirací. V rozhovoru 3, v otázce č. 5 si paní Monika vzpomněla na výrazně negativní reakci její gynekoložky, která jí doporučila genetické vyšetření a vyjádřila se, že pokud zjistí dítěti zrakovou vadu, mělo by se „zavčas zlikvidovat“.

Manželé Prokešovi: Marie říká, že přátelé jí přáli a při plánování byl nadšený i její gynekolog. Po porodu však v nemocnici zjistili, že jsou oba rodiče nevidomí a dělali manželům problémy. Vyptávali se, jak co budou při péči o dítě dělat a jak poznají, co dítě potřebuje, nechápali, jak to budou zvládat.

Všechny čtyři rodiny se setkali s pozitivními, ale i negativními reakcemi jejich okolí, rodin i zdravotnického personálu.

Tvrzení č. 5 se potvrdilo u všech čtyř rodin.

Tvrzení č. 6

Partneři, kteří chtějí mít potomka, absolvují genetické vyšetření, jelikož je u rodičů se zrakovým postižením riziko, že se jim narodí dítě se zrakovým postižením.

Tvrzení č. 6 může potvrdit či vyvrátit otázka rozhovoru č. 5.

Manželé Janíkovi: Na genetickém vyšetření nebyli. Domnívali se, že riziko nebylo velké a že jim neřeknou přesný výsledek.

Manželé Divišovi: Genetických vyšetření se účastnili. Dítě by si však nechali, i kdyby se narodilo se zrakovým postižením. Myslí si, že by to zvládli.

Manželé Pancovi: Absolvovali genetické vyšetření. Riziko u nich však nebylo, přenáší se na sourozence paní Pancové. Ti již nějaké děti mají a jsou bez postižení zraku. Manželé Pancovi by si pravděpodobně dítě nechali i kdyby mělo zrakové postižení.

Manželé Prokešovi: O genetickém vyšetření uvažovali, došli však k názoru, že miminko chtějí a nevadilo by jim, kdyby se narodilo se zrakovým postižením, proto tuto možnost zavrhlí. Nechtěli být zbytečně ve stresu, jak vyšetření dopadnou a domnívali se, že stejně nedostanou přesný výsledek. O možnosti jiného postižení u dítěte nepřemýšleli.

Dvě z rodin uvádí, že genetické vyšetření absolvovaly, další dvě si jej nenechali provést. Tři z rodin zároveň uvádí, že by si dítě nechali, i kdyby se narodilo s postižením zraku.

Tvrzení č. 6 se nepotvrdilo.

Tvrzení č. 7

Většinu péče o děti a domácnost má na starost žena.

O pravdivosti tvrzení vypovídá otázka rozhovoru č. 11

Manželé Janíkovi: Péči o děti i domácnost má na starost paní Kateřina. V péči jí pomáhají pan David, když pí Kateřina něco potřebuje, s nákupy a pohlídáním dětí babička (matka Davida) a osobní asistentka má na starost děti, když pí. Kateřina pracuje. Pí Janíková však uvádí, že by potřebovala daleko více času jak pro své studium, tak pro chvíle o samotě s manželem.

Manželé Divišovi: Pí Renata uvádí, že v domácích pracích i starosti o dítě se vzájemně s manželem doplňují.

Manželé Pancovi: Paní Monika si nemyslí, že by s manželem měli práci rozdělenou. I když uvádí, že manžel má lepší orientaci a chodí s dětmi proto častěji na procházky a ona se spíše stará o děti, vypere, vyžehlí a vaří.

Manželé Prokešovi: Pan a paní Prokešovi mají práci o domácnost a dítě rozdělenou. Pan Jan se stará přes týden o nádobí a chodí pro oběd, také vysává a má na starost finanční záležitosti. Syna vyzvedávají z mateřské školy střídavě. Paní Marie se stará o nákupy, ošacení a praní.

V případě rodiny Janíkovi většinu práce v domácnosti a péče o děti zastává paní Kateřina. U manželů Pancových není odpověď jednoznačná, i když se může zdát, že paní

Monika má více práce doma než její manžel. V případech rodin Divišových a Prokešových však jednoznačně mají péči o dítě a domácnost rozdělenou.

Tvrzení č. 7 se nepotvrdilo u třech rodin.

Tvrzení č. 8

Rodiče se zrakovým postižením vychovávají své dítě v přísnějším duchu s množstvím pravidel.

Tvrzení nám zodpoví otázka rozhovoru č. 10.

Manželé Janíkovi: Paní Kateřina je na děti přísnější, nemá problém je potrestat za jejich prohřešky. Pan David naopak upřednostňuje vysvětlování a domlouvání. Většinu času však s dětmi tráví Kateřina, dalo by se tedy říci, že jsou vychovávaní přísněji.

Manželé Divišovi: Rodiče Vojtěcha s ním mají spíše kamarádský vťah. Vše mu vysvětlí, ukážou, věří mu, že si zvládne udělat vlastní úsudek sám. Tento typ výchovy nazývají samo-hlídání.

Manželé Pancovi: Pancovi chtějí, aby z dětí vyrostli pracovití a hodní lidé. Snaží se svým dětem zprostředkovat aktivity, které jim kvůli svému zrakovému postižení nejsou schopní zajistit sami. Proto děti navštěvují hodně kroužků. Také se snaží je nerozmazlovat tím, že jim koupí vše, o co si řeknou. Chtějí, aby jim jejich děti nepomáhali jen proto, že musí, ale by to dělaly samy od sebe a rády.

Manželé Prokešovi: Rodiče Prokešovi se snaží vychovávat své děti, jak nejlépe umí. Svě dítě otevřeně od narození seznamovali s tím, že jsou nevidomí. Dítě také narovinu informují o tom, s čím potřebují pomoci. S faktem že jsou nevidomí, pracují, jakmile k problému dojde. Jde u nich o vzájemnou spolupráci a vysvětlování.

Pouze jedna z rodin uvedla, že je na děti přísnější a to pouze matka. Manželé Divišovi i Prokešovi se snaží dětem přímo vysvětlit situace, které nastanou a vychovávají je tak, aby si byly schopné samy udělat úsudek o daných problémech. Manželé Pancovi se snaží dětem zprostředkovat aktivity, které s nimi s ohledem k jejich zrakovému postižení nejsou schopní podnikat sami.

Tvrzení č. 8 se nepotvrdilo u třech respondentů.

Tvrzení č. 9

Rodiče se zrakovým postižením, jsou rádi, že své děti mají a rodičovství si užívají, i když je to pro ně náročné.

Na tvrzení č. 9 odpovídá otázka rozhovoru č. 12.

Manželé Janíkovi: Paní Kateřina uvádí, že ji děti naplňují a nedokáže si představit život bez nich, zároveň říká, že to pro ni obnáší spousty starostí. Pan David je rád, že děti mají, i když má obavy s tím, jak jim zajistit vše potřebné. Také nemá dostatek soukromí, kterého by uvítal mnohem víc, jak pro sebe tak pro společné chvíle se ženou.

Manželé Divišovi: Paní Renatě i panu Josefovi přináší rodičovství uspokojení, jsou rádi, že nejsou sami a mají možnost vytvořit další generaci. Rodič musí být dle jejich názoru daleko více zodpovědný, uklízet si po sobě a dotahovat věci do konce.

Manželé Pancovi: Paní Monika uvádí, že někdy je pro ni a jejího partnera rodičovství krásné a jsou rádi, že rodinu mají, jindy hodně náročné. Paní Pancová si myslí, že bez dětí by byl jejich život prázdný a nedokáže si představit, že by je neměli.

Manželé Prokešovi: Pan a paní Prokešovi si užívají rodičovství naplno. Paní Marie dále uvádí, že je to někdy pro oba náročné a jsou unavená, ale zároveň jsou objektivně spokojení a rádi, že dítě mají.

Všechny rodiny uvádí, že jsou velmi rády za možnost mít dítě/děti. Manželé Divišovi uvádí, že je třeba mít větší míru zodpovědnosti, což zcela nedokresluje náročnost situace. Manželé Janíkovi, Pancovi a Prokešovi uvádí, že je rodičovství náročné, mají starosti a obavy a jsou unavení.

Tvrzení č. 9 se potvrdilo zcela u třech rodin, pouze částečně u jedné rodiny.

Tvrzení č. 10

Děti rodičů s postižením zraku se snaží rodičům pomáhat a kompenzovat jim v problémových chvílích zrak. Vyskytnou se však také situace, kdy zkouší využít jejich postižení ve svůj prospěch.

Potvrdit či vyvrátit tvrzení nám pomůže otázka rozhovoru č. 13.

Manželé Janíkovi: Pan David uvádí, že si obě děti brzy všimly toho, že rodiče nevidí a podle toho i reagují. Také více tíhnou k fyzickému kontaktu. Paní Kateřina říká, že se jim chlapeci snaží pomáhat a vedou je k tomu, aby sami chtěli. Někdy zkoušejí, zda jim rodiče přijdou na jejich dětské lži a rodiče je musí kontrolovat, což paní Kateřinu mrzí.

Manželé Divišovi: Syn Vojtěch je rodičům velmi nápomocný při hledání předmětů, po cestě, se čtením informací v obchodě a mnoha jiných příležitostech. Také je však schopen své situace využít a občas dělat naschvály. Dle Renaty jsou to však drobné prohřešky. Jejich postižení přijímá normálně, ví, že se za něj rodiče postaví a mají jej rádi.

Manželé Pancovi: Paní Monika uvádí, že jim děti hodně pomáhají, ale je potřeba této jejich pomoci příliš nezneužívat. Synovi i dceři je někdy líto, že rodiče nevidí. Někdy se však také snaží využít této situace ve svůj prospěch. Když byli oba menší, zjišťovali hranice, kam až mohou zajít, kam je rodiče ve výchově pustí.

Manželé Prokešovi: Syn manželů Prokešových vnímá jejich zrakové postižení od malička velice dobře, umí s tím pracovat. Rodičům hodně pomáhá. Tak jako všechny děti, hledá nejjednodušší cestu a nemyslí to zle, ale občas zneužije postižení rodičů ve svůj prospěch. Jsou to však drobné podvody, jako, že si něco schová. Jednou matku navedl do sloupu, což dle jejích slov již problém byl, ale ten si vyřídili a od té doby to neudělal. Paní Marie si myslí, že má dostatek volnosti a prostoru, rodiče jej nezneužívají, proto nemá důvod zneužívat je.

Všechny čtyři rodiny uvádí, že jsou jim jejich děti velkou oporou a pomocí při kompenzaci jejich postižení. Zároveň však zkoušejí hranice výchovy stanovené jejich rodiči a občas drobně zneužijí nevidomosti rodičů ve svůj prospěch.

Tvrzení č. 10 se potvrdilo u všech čtyř respondentů.

Tvrzení č. 11

Rodiče se zrakovým postižením se angažují v pomoci partnerům s postižením zraku, kteří chtějí mít dítě, či rodičům se zrakovým postižením, ohledně péče o dítě a organizačních záležitostí.

Tímto tvrzením se zabývá otázka rozhovoru č. 14.

Manželé Janíkovi: Pomoc poskytují rodinám s dětmi se zrakovým postižením, jsou jim příkladem, že i člověk s postižením zraku může založit rodinu a žít běžný život jejich vrstevníků. Občas se jim také ozvou přátelé se zrakovým postižením o radu či pomoc.

Manželé Divišovi: Paní Renata zřídila emailové konference, což je komunita rodičů, kteří si vzájemně předávají rady. Tato skupina je však uzavřená a rodiče se do ní dostanou pouze na doporučení paní Renaty či administrátora konference.

Manželé Pancovi: Manželé uvádí, že byli pro partery s postižením zraku inspirací, že lze mít a vychovávat děti. Také jim poskytovali rady po telefonu, když je potřebovali.

Manželé Prokešovi: Paní Marie ráda poskytne informace či rady o tom, co sama absolvovala. Aktivně se však v této souvislosti s manželem neangažují.

Manželé Janíkovi poskytují sice pomoc, ne však partnerům či rodičům se zrakovým postižením, ale rodinám s dětmi s postižením zraku.

Tvrzení č. 11 se nepotvrdila u třech respondentů.

8 Výstupy a praktické dopady

Pro respondenty této práce platí, že:

- Budoucí rodiče se zrakovým postižením se neseťkávají jen s pozitivními, ale i negativními reakcemi ze stran svého okolí a společnosti.
- Partneři se zrakovým postižením se před narozením dítěte snaží sehnat dostupné informace o rodičovství osob s postižením zraku a chtějí si péči o dítě vyzkoušet.
- Rodiče se zrakovým postižením mají ukončené alespoň středoškolské vzdělání.
- Rodiče se zrakovým postižením potřebují alespoň občasnou podporu osobního asistenta.
- Rodiče se zrakovým postižením jsou rádi, že své děti mají a rodičovství si užívají, i když je to pro ně náročné.
- Děti rodičů s postižením zraku se snaží rodičům pomáhat a kompenzovat jim v problémových chvílích zrak. Vyskytnou se však také situace, kdy zkusí využít jejich postižení ve svůj prospěch.

U těchto respondentů se naopak nepotvrdila tato tvrzení:

- Partneři se zrakovým postižením očekávající příchod potomka se snaží dopředu zjistit možnosti pomoci u rodiny či asistentů.
- Partneři, kteří chtějí mít potomka, absolvují genetické vyšetření, jelikož je u rodičů se zrakovým postižením riziko, že se jim narodí dítě se zrakovým postižením.
- Většina péče o děti a domácnost spočívá na ženě.
- Rodiče se zrakovým postižením vychovávají své dítě v přísnějším duchu s množstvím pravidel.
- Rodiče se zrakovým postižením se angažují v pomoci partnerům s postižením zraku, kteří chtějí mít dítě, či rodičům se zrakovým postižením, ohledně péče o dítě a organizačních záležitostí

Pro tuto práci mají velkou výstupní hodnotu jak potvrzená tvrzení, tak i ta vyvrácená, proto jsme v souhrnu uvedli oboje. Rodiče s postižením zraku nejednají vždy tak, jak bychom od nich mohli dle našich předsudků a předpokladů očekávat. Každá z rodin uvedla příběh, který se od ostatních liší. Rodiny spojuje pouze nevidomost obou rodičů od narození. Odlišnosti jsou však patrné v téměř každé výpovědi, jsou dané výchovou, místem bydliště,

osobními schopnostmi, vzděláním, snahou přiblížit se běžným rodinám žít život svých vrstevníků bez postižení zraku a mnoha dalších.

Je smutné, že právě rodiče s postižením zraku, kteří mají tu odvahu pořídit si dítě a věří, že tuto situaci zvládnou, se musí setkávat i se špatnými reakcemi okolí. Je jisté, že to pro ně bude jiné, možná složitější než pro vidomé rodiče, ale to neopravňuje společnost pochybovat o tom, že to zvládnou. Tyto reakce svědčí o tom, že je ještě pořád nutná osvěta. V povědomí veřejnosti by měly být osoby se zrakovým postižením ne jen jako ty, kterým je potřeba pomáhat při přecházení přes cestu, protože to samy nezvládnou. Je třeba si uvědomit, že tito lidé zvládají mnohem více a při nastavení příznivých podmínek a spolupráci odborníků je jim cesta k rodičovství otevřená.

Rodiče se zrakovým postižením se snaží zajistit si potřebné informace, a to jak teoretické z knih či od jiných rodin vychovávajících děti, tak praktické. Pokud tito lidé zrovna nemají příbuzné či známé, kteří jim jsou ochotní poskytnout tuto formu podpory, musí se obrátit na odborné knihy o rodičovství obecně či organizace zabývající se touto problematikou. Je třeba dodat, že jich není mnoho a je složité se k takovýmto informacím dostat. Rodiče s postižením zraku potřebují odlišný přístup, praktickou ukázkou a podporu při své nové roli. Těchto rodičů možná není mnoho, přesto by však měli mít možnost k informacím se lépe dostat a zprostředkování kontaktů na jiné rodiče se zrakovým postižením, ochotným pomoci jiným rodinám, by mělo probíhat automaticky.

Skutečnost, že rodiče se zrakovým postižením mají nejméně středoškolské vzdělání a někteří touhu dál se vzdělávat, jistě s problematikou rodičovství souvisí. A to ochotou těchto lidí překonávat překážky, jejich cílevědomostí, houževnatostí a vytrvalostí. Tímto nám jen dokazují, co všechno zvládnou, a že je to často mnohem více než u intaktní společnosti.

Lidé se zrakovým postižením občas potřebují pomoc vidící osoby, jakmile se stávají rodiči, je tato pomoc ještě potřebnější. I rodiče bez postižení zraku si vyžádají pomoc babiček a příbuzných a není to nic neobvyklého. Větší podpora a pomoc rodičům se zrakovým postižením v podobě asistenta sociální péče by měla být naprosto samozřejmá při kompenzaci zraku těmto rodičům.

Náročnost rodičovství má jistě pro každého jinou míru, stejně tak radost z něho. Je těžké obě míry posoudit. Můžeme však tvrdit, že náročnost bude u rodičů se zrakovým postižením relativně vysoká, což vyváží radost ze zvládnutí této role, z podařené práce okolo dětí i z dětí samotných.

Děti rodičů se zrakovým postižením jim jsou velmi nápomocní již od útlého věku. Vědí, že jejich rodiče spoustu věcí kvůli postižení nevidí či přehlédnou a toho občas využijí.

Je potřeba s oběma situacemi zacházet opatrně a vědět o nich. Rodiče se snaží vychovávat své děti k ochotě pomoci z vlastní vůle a taktéž omezit zneužití nevidomosti rodičů správným výchovným působením.

Všechny tyto informace mohou být nápomocné partnerům plánujícím rodičovství, rodičům samotným ale i odborné veřejnosti. Seznámení by s touto problematikou měli být i lékaři a zdravotní sestry, kteří se o matku se zrakovým postižením starají, aby se omezilo nedorozuměním či přesvědčením, že se o dítě nedokáže postarat. Jistě nepopíráme, že jsou i matky a otcové, kteří se o své děti neumí postarat. Pokud však bude zdravotnický personál dostatečně informován, lze si jistě povšimnout rozdílnosti v chování rodičů, kteří vše po předchozí instruktáži, kterou provádí zdravotní sestra u všech maminek, zvládnou sami, a těch, kteří možná ani nechtějí.

9 Doporučení pro praxi

Z předchozích vyjádření osob se zrakovým postižením je jasné, že společnost a bohužel i někteří z odborné veřejnosti stále ještě neví, jaké možnosti mají tyto osoby v současné době. Přestože vychází odborné články na toto téma a dokonce i publikace, určená přímo pro lékaře a zdravotnický personál (Váš nevidomý pacient, on-line ke stažení na http://www.okamzik.cz/main/okamzik/Publikace/nevidomy_pacient.html) i pro další organizace (Nevidomý ve vaší firmě, taktéž on-line ke stažení na http://www.okamzik.cz/main/okamzik/Publikace/nevidomy_ve_firme.html) a mnoho informačních brožur, povědomí o tom, co lidé se zrakovým postižením mohou dokázat a co vše dělají běžně bez pomoci ostatních, je velmi malé. Nějaké informace tedy k sehnání jsou, možná je jen problém s jejich šířením či nechtíví ostatních dále se vzdělávat a něco se dozvědět. Přesto některé typy informací stále chybí, jako například ty, že lidé se zrakovým postižením nejen mohou mít děti, ale také péči o ně a jejich výchovu i přes svůj handicap zvládají velmi dobře. Rodiče se zrakovým postižením uvádí, že na jejich nadcházející rodičovství reagovali velmi kladně jejich přátelé a známí. A tak nám nezbývá, než nadále seznamovat nevěřící společnost s těmito lidmi, vydávat a šířit další materiály a organizovat společné akce. A tím docílit pochopení, že i s tímto postižením lze žít docela normální a šťastný život.

Informací pro osoby s postižením zraku o rodičovství osob se zrakovým postižením je tristně málo. Přitom by si toto téma zasloužilo mnohem větší pozornost. Smyslem rehabilitace osob se zdravotním postižením přece je jejich co nejlepší začlenění do běžného života. Smyslem člověka v dospělém věku je ve většině případů nalézt partnera, žít s ním, mít děti a tím vytvořit šťastnou rodinu. Proč je tedy zrovna tohle téma tak málo zpracované? Navrhují rehabilitaci trochu více přizpůsobit situacím, kdy lidé se zrakovým postižením očekávají příchod potomka a potřebují poradenství, instruktáže, ukázky a informace o novém způsobu života s dítětem.

Další téma, kterým by se odborníci měli v budoucnu více zabírat, je dítě rodičů se zrakovým postižením. Je jisté, že tyto děti jsou vychovávány tak, že vědí o postižení svých rodičů. Ti se jim snaží vstřípit, aby jim samy od sebe pomáhaly v každodenních situacích, které jsou pro ně samotné obtížnými. Jaká je ale míra takových „drobných“ pomoci? Paní Pancová se v rozhovoru zmínila, že dle jejího názoru mají někteří rodiče se zrakovým postižením tendenci využívat své děti téměř jako vodící psi. Ona sama se snaží děti takto nezneužívat a vychovávat je k poskytnutí adekvátní pomoci, kterou samy iniciují. Také cítí

jak problematické a tyto situace mohou být. Na základě její výpovědi je jasné, jak citlivé téma to musí být pro rodiče samotné. Jistě si také pokládají otázku, jaká míra pomoci od jejich dětí je vhodná a kdy už je lepší zavolat si na pomoc někoho dospělého. Samozřejmě také v intaktní společnosti existují rodiny, které své děti nezatěžují vůbec žádnými povinnostmi a pomocí a naopak extrémně opačné, které je zatěžují přespříliš. Dětem z těchto rodin se však bude asi těžko hledat pomoc u druhých, pokud tedy není jiný důvod k tomu, aby byly pod dohledem sociálních pracovníků. Právě proto bychom dětem s rodiči s postižením zraku měli poskytovat pomoc automaticky. Vždyť jakmile se do rodiny narodí dítě s jakýmkoliv postižením, nejen to dítě, ale také rodiče dostanou velkou míru podpory v centrech rané péče. Proč to tedy nelze poskytovat i naopak? Dítě rodičů se zrakovým postižením se totiž musí v budoucnu také smířit a vyrovnávat s handicapem svých rodičů. Jistě vrůstá do rodiny s touto problematikou, ale následují další a nové instituce, které dítě postupně navštěvuje, jako jsou mateřská, základní a střední škola, zájmové kroužky, letní tábory aj. a většina dětí má rodiče z intaktní společnosti. Jak se tedy děti vyrovnávají s těmito průběžnými konfrontacemi? Tato otázka dítěte rodičů se zrakovým postižením by mohla být zajímavým tématem pro další výzkumné práce.

Na závěr lze tedy jen doporučit průběžné zkvalitňování služeb pro partnery a rodiče se zrakovým postižením a jejich děti, a to ve zlepšování informovanosti veřejnosti doplněním informací o rodičovství a lepší distribuci těchto informací i do zdravotnických zařízení.

Je také potřeba dále myslet na to, že přes samostatné zvládnání běžného života osob s postižením zraku tyto lidé stále potřebují naši pomoc a podporu v podobě profesionálních asistentů sociálních služeb, bez nichž by si pravděpodobně nemohli dovolit žít život srovnatelný s jejich vrstevníky.

Závěr

Diplomová práce pojednává o partnerství a rodičovství osob se zrakovým postižením. Zabývá se způsobem života těchto lidí před i po příchodu jejich potomků na svět. Také osobními názory a potřebami rodin v minulosti i současnosti.

Teoretická část práce se v první kapitole zabývá zrakovým postižením, nejčastějšími vadami zraku a charakteristikou osob s postižením zraku. V druhé kapitole je rozebráno partnerství, manželství a partnerské vztahy osob s postižením zraku, ve třetí pak rodičovství a rodina. Čtvrtá kapitola pojednává o rodičích se zrakovým postižením a jejich možnostech v péči o dítě, jeho výchově a jiných souvislostech s nimi spojených.

Ve výzkumné části je pak popsán samotný výzkum, který probíhal ve formě rozhovorů ve čtyřech rodinách s oběma rodiči se zrakovým postižením, kteří mají jedno až tři děti. Polostandardizované rozhovory v této části jsou zajímavou a zcela autentickou výpovědí těchto lidí, které spojuje velká touha se vyrovnat osobám v jejich věku bez postižení zraku a mít vše, co je pro tyto osoby běžné, což je mimo jiné i rodina.

Z výpovědí respondentů vyplývá, že společnost stále ještě není schopna pochopit, že lidé se zrakovým postižením jsou schopní se o sebe více méně postarat. A nejen to, také že mají stejné potřeby a touhy. Chtějí sdílet společný život s partnerem a vychovávat děti, na což není intaktní majorita připravena a co hůř, ani mnozí z řad lékařů a jiných odborníků. Tato práce zprostředkovává pohled do života rodin osob s postižením zraku a nabízí všem těmto lidem přístup k informacím, které jim mohou pomoci pochopit, co v této situaci respondenti potřebují. Vyplývá z nich, že nemají dostatek informací a podpory v oblasti plánování rodičovství a možností praktických ukázek a nácviků. Často potřebují podporu a pomoc z okolí a asistentů, později i drobnou od svých dětí. Rodičovství je pro ně náročné, ale jejich děti jim přinášejí velkou radost a jsou naplněním jejich života.

Seznam literatury a dalších zdrojů

- BINAROVÁ, I.: *Partnerství, sexualita a rodina*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. Texty k otevřenému a distančnímu vzdělávání. Řada: Psychologie – s. o. s. Evropa. ISBN 80-244-0138-X.
- ČERNÝ, M.: *Rodina a dědičnost*. Praha: Avicenum, 1971.
- DE SINGLY, F.: *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 978-80-7178-249-1.
- DUNOVSKÝ, J.: *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986.
- FINKOVÁ, D. a kol.: *Speciální pedagogika se zaměřením na možnosti rozvoje a podpory osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3085-0.
- FINKOVÁ, D., RŮŽIČKOVÁ, V., STEJSKALOVÁ, K.: *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením v dospělém a seniorském věku*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2011. ISBN 978-80-244-2744-7.
- FINKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L., RŮŽIČKOVÁ, V.: *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. Olomouc: Pedagogická fakulta UP, 2007. ISBN 978-80-244-1857-5.
- GŮROVÁ, K.: Dodatek – Jak pečovat o malé děti. In SCHINDLEROVÁ, O.: *Na ruce si nevidím: Praktické vědomosti pro život se zrakovým postižením*. 1. vyd. Praha: Okamžik, 2007. ISBN 80-86932-10-9.
- HAMADOVÁ, P., KVĚTOŇOVÁ, L., NOVÁKOVÁ, Z.: *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-159-1.
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H.: *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- JESENSKÝ, J. a kol.: *Prolegomena systému tyflorehabilitace a metodiky tyflorehabilitačních výcviků*. 1. vyd. Praha, Univerzita J. A. Komenského, 2007. ISBN 978-80-87623-49-5.
- JESENSKÝ, J.: *Základy komprehensivní tyflopédie - I. díl: Přehled systému komprehensivní tyflopédie*. 1. vyd. Hradec králové: Gaudeamus, 2002. ISBN 80-7041-329-8.
- JESENSKÝ, J. a kol.: *K partnerským vztahům zdravotně postižených*. 1. vyd. Praha: Horizont. 1988. ISBN 40-074-88.
- KENT STEIN, D., BLIND PARENTS INTEREST GROUP OF THE NATIONAL FEDERATION OF THE BLIND: *Parenting Without Sight: What Attorneys and*

- Social Workers Should Know about Blindness [online]. [2012-01-31]. [cit. 2014-05-23]. Dostupné z: <https://nfb.org/images/nfb/publications/brochures/blindparents/parentingwithout sight.html>
- KRHUTOVÁ, L.: Lidé se zrakovým postižením a pomáhající profese. In MICHALÍK, J. a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-859-3.
- KRHUTOVÁ, L.: Osoby se zrakovým postižením. In MICHALÍK, J. a kol.: *Osoby se zdravotním postižením: speciálně pedagogické aspekty komunikace*. 1. vyd. Olomouc: VCIZP-sekce vzdělávání, 2010. ISBN 978-80-86417-09-7.
- KVĚTOŇOVÁ – ŠVECOVÁ, L.: *Oftalmopedie*. 1. vyd. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-58-8.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D.: *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- MATĚJČEK, Z.: *Psychologie nemocných a zdravotně postižených dětí*. 3. přeprac. vyd. Jinočany: H & H. ISBN 80-86022-92-7.
- MLČÁK, Z.: *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita. Filozofická fakulta, 1996. ISBN 80-7042-452-4.
- SATIROVÁ, V.: *Kniha o rodině*. 2. vyd. Praha: Práh, 2006. ISBN 80-7252-150-0.
- SCHINDLEROVÁ, O.: *Na ruce si nevidím: Praktické vědomosti pro život se zrakovým postižením*. 1. vyd. Praha: Okamžik, 2007. ISBN 80-86932-10-9.
- SLOWÍK, J.: *Komunikace s lidmi s postižením*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-691-9.
- SMALLOVÁ, M. F.: *Naše děti, naše světy: Jak biologie a kultura ovlivňují naše rodičovství*. 1. vyd. Praha: DharmaGaia, 2012. ISBN 978-80-7436-028-2.
- STEJSKALOVÁ, K.: *Komunikace a osoby se zrakovým postižením*. In. JURKOVIČOVÁ a kol.: *Komunikace a lidé se smyslovým postižením: metodický materiál*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010. ISBN 978-80-244-2649-5.
- SVĚRÁKOVÁ, K.: *Mateřství zrakově postižené ženy*: Diplomová práce. Brno: Masarykova Univerzita. Katedra speciální pedagogiky, 2005. 86. s. 31 l. příl. Vedoucí práce: Petra Hamadová
- ŠIMONOVÁ, J.: *Rodičovství osob se zrakovým postižením*: Diplomová práce. Brno: Masarykova Univerzita. Katedra speciální pedagogiky, 2011. 78 s. 10 l. příl. Vedoucí práce: Petra Röderová

- VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie II: Dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1318-5.
- VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-7367-414-4.
- VÁGNEROVÁ, M., HADJ-MOUSSOVÁ, Z., ŠTECH, S.: *Psychologie handicapu*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-929-4.
- WEINER, P.: *Prostorová orientace a samostatný pohyb zrakově postižených*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986.

www.sons.cz

www.tyflopomůcky.cz

www.tyfloservis.cz

www.tyflocentrum.cz

www.nevidomimezinami.cz

www.okamzik.cz

Seznam příloh

1. Seznam otázek rozhovoru

Příloha č. 1 – Seznam otázek rozhovoru

1. Myslíte si, že se partnerství a rodičovství osob se zrakovým postižením nějak liší od partnerských a rodičovských vztahů intaktní (běžné) společnosti?
2. Jaké jste měli koníčky v době, kdy jste ještě neměli děti a jaké máte nyní, jsou spíše společné či naopak? Měli jste a máte společné přátele?
3. Jak dlouho jste plánovali společné bydlení, sňatek či rodičovství?
4. Jaké byly reakce okolí či společnosti (rodina, kamarádi, lékaři, ...) na plánování Vašeho rodičovství a po narození potomka/ů, změnil se jejich přístup postupem času?
5. Bylo nějaké riziko přenosu zrakového postižení na děti? Byli jste na genetickém vyšetření?
6. Vyzkoušeli jste si předem péči o dítě např. u jiných nevidomých rodičů či jinde?
7. Plánovali jste předem, kdo Vám bude pomáhat? V jakém období a v čem jste potřebovali pomoc?
8. Snažili jste se získat nějaké informace o rodičovství osob s postižením zraku? Získali jste je a kde?
9. Využíváte či jste využívali nějakých služeb pro lidi s postižením zraku (průvodce, osobní asistent, apod.)?
10. Jakým způsobem, stylem se snažíte vychovávat své dítě/děti?
11. Máte nějaký systém rozdělení péče o děti a domácnost?
12. Jak prožíváte své rodičovství?
13. Jak přijímají Vaše děti to, že nevidíte? Pomáhají Vám v něčem? Snaží se toho někdy zneužít ve svůj vlastní prospěch?
14. Děláte, či jste již udělali něco pro další osoby s postižením zraku, které by se chtěly stát rodiči či rodičům se zrakovým postižením?